

— R ý m a ř o v s k ý —

horizont

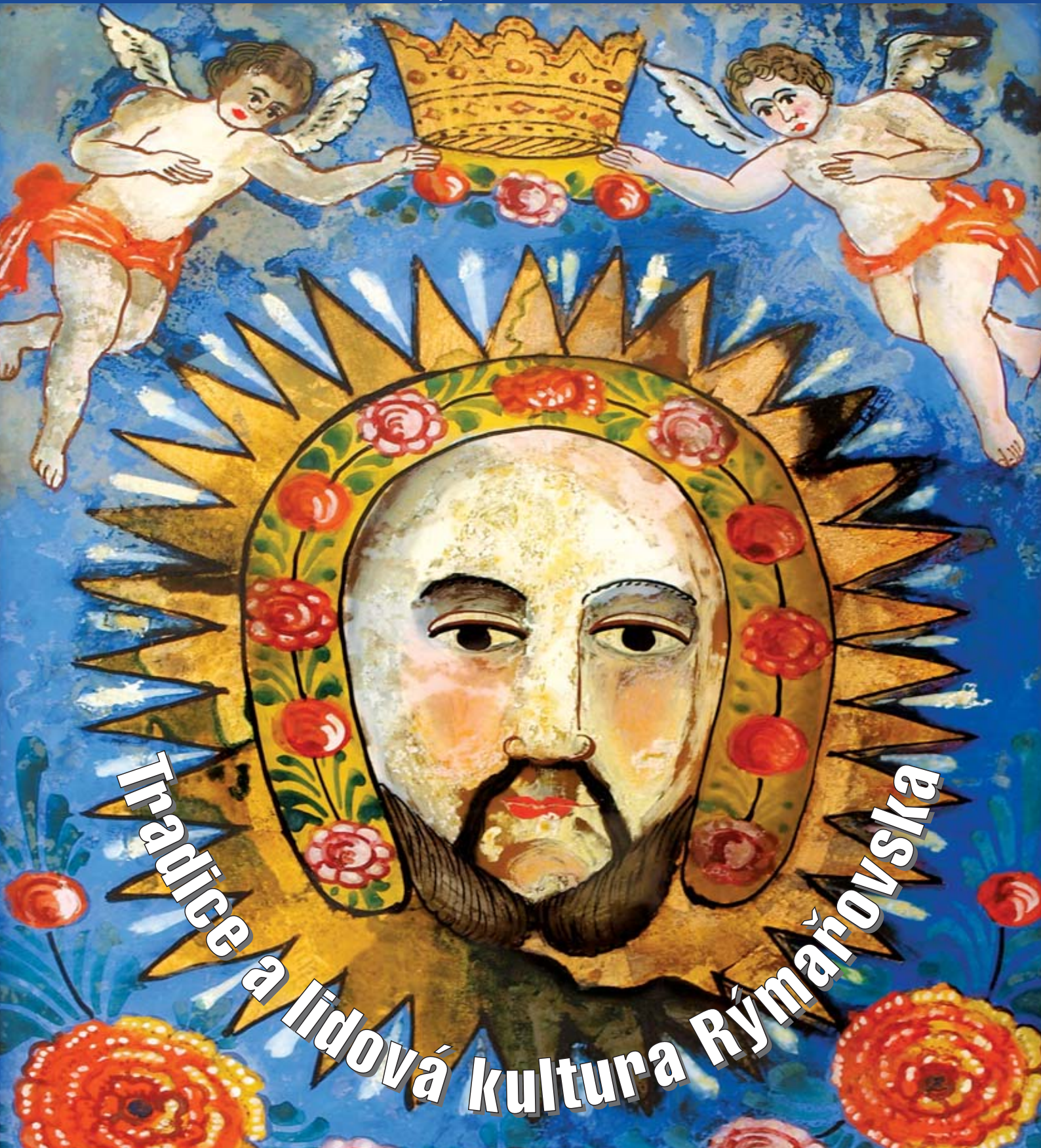
Čtrnáctideník regionu Rýmařovska

číslo 22/2014

vyšlo 5. 12. 2014

cena 20 Kč

Tradice
a lidová kultura Rýmařovska

slovo starosty

Vážení spoluobčané,

dovolte mi, abych vám s nadcházejícími vánočními svátky a novým rokem 2015 popřál klidné a spokojené prožití svátečních dnů v kruhu svých nejbližších, bohatou nadílku a do nového roku pevné zdraví, štěstí a spokojenost.

Sváteční dny využijte především k setkání se svými nejbližšími a přáteli a nově získané síly, svá předsevzetí a energii věnujte v novém roce k realizaci svých osobních plánů a naplnění svého života.

K tomu vám přeji hodně štěstí.

Ing. Petr Klouda,

starosta

na úvod

Milí čtenáři a čtenářky, přinášíme vám další historický speciál – celobarevné číslo Rýmařovského horizontu, v němž se každoročně věnujeme některému z témat historie našeho regionu. Letos jsme vybrali téma dosud opomíjené a málo probádané – folklór na Rýmařovsku.

S poválečným odsunem německých obyvatel Sudet, Rýmařovsko nevyjímaje, zmizela i tradiční místní kultura. Její nositelé si povědomí o zdejších tradicích a zvycích, nářečí, lidové slovesnosti a dalších součástech místního folklóru odnesli s sebou, zatímco na jejich mís-

to postupně přicházeli dosídlenci z nejrůznějších koutů země, kteří vyrůstali v jiném kulturním prostředí. Stopy původních tradic zůstaly v paměti několika desítek starousedlíků, kteří nebyli zařazeni do odsunu, ti však pro jejich rozvíjení neměli po válce podmínky, neboť vše původní a německé bylo stíráno jako nežádoucí.

Zájem o lidové tradice spojené především se společenským životem se v posledních letech zvláště v obcích Rýmařovska vrací. V řadě vesnic se opět slaví masopust, pochovává basa, pálí čarodějnice atd. Vše, co je krajově typické, regionální a tradiční, se v současnosti stává velmi přitažlivým, neboť vytváří něco jako místní značku, punc originality, který vyhledávají turisté a na nějž jsou místní přirozeně hrdí.

I proto bychom nyní chtěli nahlédnout do doby před válkou, kdy byla původní lidová kultura Rýmařovska ještě živá. Byla spjatá s německým obyvatelstvem a jeho jazykem, to však neznamená, že by nás neměla zajímat, že by nám měla být cizí. Žijeme přece v téže krajině, která nás utváří úplně stejně jako naše předchůdce.

Franz Tutsch charakterizuje předválečné obyvatelstvo Rýmařovska těmito slovy: „Horal (...), pěkně rostlý a vybavený nezdolným zdravím, překonává s veselou myslí překážky, jež mu nastavuje horská krajina, navzdory drsnému, mlhavému horskému klimatu. Je neúnavný a pilný; žádné řemeslo mu není skromným, žádná půda neúrodnou. Horská domovina mu vrostla do srdce, a on se proto stále snaží své milované místo učinit krásným a příjemným, jak jen je to možné.“

Hovoří-li se v souvislosti se severomoravským pohraničím o přerušení kontinuity vývoje, o vykořeněnosti obyvatel a absenci tradic i hlubšího vztahu ke krajině, je na čase posoudit, zda tato teze stále platí. Vždyť dnes, šedesát let po válce, odsunu a novém osíd-

Nový rok, Rýmařov 1903

Děkujeme všem zákazníkům
za projevenou důvěru v roce 2014
a přejeme příjemné prožití vánočních svátků,
hodně zdraví, pracovní i osobní úspěchy
a zachování přízně v nadcházejícím roce 2015

**AUTO KONEČNÝ
SMLUVNÍ
ODTAHOVÁ SLUŽBA
POJIŠTOVEN**
tel.: 604 639 963

lování, už v Jeseníkách žijí generace, které se tu narodily, zakořenily a cítí se zde doma. Žijí tu opět rodilí horalé.

Pojďte s námi nahlédnout do života předválečných obyvatel Rýmařovska, zjistit, jaké svátky slavili, jaké zvyky dodržovali, jak se bavili i čím se strašili, jak vypadal jejich dům, čím jej zdobili a co varili ve dnech všedních i svátečních.

Za spolupráci na přípravě historického speciálu velmi děkuji Mgr. Jiřímu Karlovi, Bc. Michalu Vyhliďalovi a Mgr. Petře Malé z Městského muzea Rýmařov, za vzpomínky a domácí recepty děkuji Elfriedě a Alfredu Heinischovým, Olze Dočkálkové a Olze Schreiberové, za poskytnutí dobových pohlednic a snímků Městskému muzeu Rýmařov, Mgr. Jiřímu Karlovi a Ing. Oldřichu Příkrylovi. ZN

Lidové zvyky na Rýmařovsku

Lidové zvyky na Rýmařovsku bývaly osobité, třebaže se zčásti kryly s obecně křesťanskými. Mnohé jsou vázány na sváteční dny roku, další jsou spojeny s běžným životem obyvatel kraje, mnohé mají společné rysy s tradicemi na ostatním území Čech, Moravy a Slezska a přilíší se neliší od obyčejů, jak je známe ještě dnes. Jak píše Roman Icha s odkazem na knížku *Schilderungen aus dem mährisch-schlesischen Gesenke* M. Simböcka z roku 1890, pěstovala se zde v 19. století „směs lidových zvyků, pocházející od různých skupin lidí střední Evropy; převážně však národnosti německé“.

Franz Tutsch charakterizuje předválečné obyvatele Rýmařovska jako pracovité, otužilé, poctivé a přátelské horaly, kteří rádi trávili čas v kruhu přátel – při domácí hostině, při zabíjačce, při draní peří nebo domácích přástvách, při nichž se zpívaly lidové písně, vyprávěly smutné i veselé příběhy a vyváděly nejrůznější žerty. K přástvám se pojí následující verše, které nabádají příst raději ve dne než vše dohánět v noci: „*Verzage nicht, verzage nicht! Warum spinnst du deine Soazich am Tage nicht? Hättst du deine Soazich am Tage gesponnen, so brauchtest du bei der Nacht nicht brommen.*“

Přadláci lnu, 1868

Rozličné zvyky se pojily s důležitými okamžiky lidského života. Například při **křtinách** měl červený šátek dítě ochránit před zakřiknutím, způsobeným hlasitou chválou. Zvykem při **svatbě** bylo zadržet svatební průvod. Svatebčanům byla provazem zatarasena cesta a museli se vyplatit. U svatebního stolu se dodržoval zvyk, který měl mladé dvojici zajistit štěstí. Patka chleba, tzv. „Ranf-tel“, se rozpůlila na dvě části a předala

nevěstě a ženichovi, kteří měli obě půlky pečlivě uschovat, aby je v budoucnu nenavštívil hlad ani smrt. Mezi svatebčany před oltářem nesměly být žádné mezery, aby se mezi ně nevloudil ďábel. Věřilo se také, že kdo první ztratí snubní prsten, brzy zemře, a že ten, kdo po uzavření manželství jako první šlápne tomu druhému na nohu, bude pánem domu. Říkalo se, že když nevěstě do věnečku prší, bude bohatá.

Při **loučení se zesnulými** byla obvyklá smuteční hostina. Po pohřbu se blízcí nebožtíka sešli u tabule, vzpomínali na jeho život a ocenili

jeho případné veřejné zásluhy. Byl-li zesnulý majitelem včel, musel jeho nástupce voláním do včelího úlu oznámit smrt „otce včel“. Kdyby se tak nestalo, úl by předčasně zašel.

Množství zvyků, obyčejů a projevů lidové slovesnosti bylo samozřejmě spojeno s oslavou svátků.

Nový rok (Das neue Jahr) se podle německé publikace *Heimatkreis Römerstadt/Alt Vater* slavil velmi podobně jako dnes. Vítal se „střelbou z hmoždířů“ a podle prvního dne se předpovídal průběh celého následujícího roku. Říkalo se, že

jak se vydaří Nový rok, tak se bude dařit po celý rok (viz české rčení Jak na Nový rok, tak po celý rok), a také se tvrdilo, že co člověk vykonal v tento den, bude muset dělat celý následující rok. Člověk měl být tedy obzvlášť opatrný, aby se mu nepříhodilo nic zlého. Pokud v tento den neměl u sebe žádné peníze, měl mít po celý rok

Nový rok, odesláno 31. 12. 1901

Nevěsta s ženichem

prázdné kapsy. Tomu se mělo zabránit pomocí šupin ze silvestrovského kapra zastřčených v peněženke. Štěstí se přivolávalo také tím, že se na Nový rok jedlo vepřové.

Na **Tří krále** (Heilige Drei Könige) se celý dům kropil svěcenou vodou a lahvička svěcené vody se nosila i na hřbitov k hrobům zemřelých. Kolodníci obcházející stavení psali na dveře a velké kameny na poli svěcenou křídou počáteční písmena jmen Tří králů C – M – B (dnes K – M – B), aby Bůh domu i poli požehnal. Podle Tutsche tak mohl učinit i sám hospodář.

Přejeme všem našim zaměstnancům a partnerům příjemné prožití vánočních svátků a do nového roku hodně štěstí, zdraví a spokojenosti.

Masopust (Fasching, Fastnacht) byl časem veselí a radosti. Ve větších obcích se pořádaly selské, dětské či maskované bály, obvykle poslední sobotu nebo neděli před Popeleční středou. Veselit se o masopustu bylo takřka povinné, jak o tom svědčí přísloví, že když sedlák o masopustu málo tancuje, nevezjde mu oves. Poté nastal čas zcela protikladný - v úterý před Popeleční středou se pochovala basa, protože v následujícím postním období se nesměly konat zábavy s hudbou.

Na **Květnou neděli** (Palmsonntag) se světily „palmy“ (vrbové větve s kočíčkami), které měly zajistit úrodu na poli a ochranu domu před nemocemi a jinými pohromami. Hospodář zastrčil větvičky na poli do země na Velký pátek před východem slunce. Tutsch zmiňuje, že k tomu účelu měly posloužit i tři křížky ze svěceného dřeva, které se zasunuly do zeleného osení. Rovněž se doporučovalo v tento den zapalovat tři kočíčky, aby člověka po celý rok nebolelo v krku.

Velikonoce (Ostern) patřily i na Rýmařovsku k nejdůležitějším církevním svátkům, spojeným s lidovými tradicemi.

Na **Zelený čtvrtek** (Gründonnerstag) umlkly zvony a jejich hlas nahrazovali chlapi s řehtačkami, procházející obcí od jednoho kříže ke druhému a zpívající starou píseň o Jidášovi, který musel za svou zradu na věky pykat v pekle: „O du falscher Judas! Was hast du denn getan, daß du meinen Jesus so verraten hast? Jetzo mußt du leiden in der Hölle Pein, Luzifers Geselle auf ewig mußt du sein.“ U každého kříže se také modlil otcenáš. Chlapci s řehtačkami za svou službu dostávali odměnu, obvykle peníze.

Při praní v potoce se člověk nesměl na nikoho dívat a musel odříkat toto zaklínadlo: „Heut ist der grüne Donnerstag, daß Schlangen und Nattern vor mir erschrak, wenn se mich wern schmecken, riechen, se gleich viel hundert Meilen in die Erd neikriechen.“ Toto zařkání mělo ochránit před hadím uštknutím.

Velký pátek (Karfreitag) byl obzvláště magickým dnem. Ještě před východem slunce bylo umýváno všechno dřevěné nádobí v domě, jako konve, kbelíky a vědra, a rozestaveno mimo dům k vyschnutí, aby čarodějnice nemohly očarovat dobytek. Na úhoru nebo na louce za stodolou se mlátilo do země cepem, aby myši a krtci nenatropili škodu na polních plodinách.

Na **Bílou sobotu** (Karsamstag) se zase měl omývat obličej v potoce, aby nevyskákaly pihy, a třásl se ovocnými stromy, jež tak měly být chráněny před havětí.

Dožínky, Husova ulice, 1930

Po oslavě zmrtvýchvstání vyrazila hlavními ulicemi Rýmařova městská kapela s veselými pochody. Velikonoční ráno se vítalo výstřely a o **Velikonočním pondělí** (Ostermontag) se chodilo na šmigrust, neboli šmigustr (Schmeckostern). Chlapci i muži obcházeli s vrbovými proutky obydlí příbuzných a známých a všem děvčatům a ženám museli „vyklepat sukně“ a odříkat přitom velikonoční koledy. Za to dostávali velikonoční vejce, koláče nebo peníze a připjelo se pálenkou. Franz Tutsch zmiňuje i méně rozšířený zvyk dívčí pomlázky, na kterou prý děvčata chodila v úterý (Osterdienstag).

Na **prvního máje** o půlnoci připevňovali do blízkosti domů panen, obvykle vysoko na strom, jejich ctitelé stužkami ozdobené jedličky – májky. Tutéž noc dospělí muži stavěli velkou, až 15 metrů vysokou májku na návěs, kde stála až do kácení máje o Svatodušní neděli. Při májce se bdělo a hlídalo, aby ji neuloupili muži ze sousední vesnice. V květnu se také vítalo jaro, v neděli děvčata ozdobila malé stromky barevnými stužkami a růžemi, chodila od domu k domu a zpívala následující písničku: „Der Mai, der ist so wintergrün, die Engerle singen himmelscheen, sie singa eber die Mooßen, Gott wird se nie verloßen.“

V předvečer **Letního slunovratu** (Sommersonnenwende) 21. června se zapalovaly na vrcholcích kopců slunovratové nebo též svatojánské ohně. Chlapci za tím účelem shromáždili všechna stará košťata, staré sudy a bedny. Po setmění se hromada dřeva zapálila, kolem ohně se zpívalo a skákalo se přes ohniště. Také se zapalovala košťata a točilo se jimi nebo se vyhazovala vysoko do vzduchu. Spálená košťata se pak zapichovala na pole s bylinkami, aby je chránila před housenkami. Dívky o svatojánském večeru vážaly svazek devatera kvítí a vkládaly si jej pod polštář. Měl jim určit za muže toho mládence, který se jim zjeví ve snu.

Posvícení (Kirchweihfest) tzv. Císařské (nařízené roku 1786 císařem Josefem II.) se konalo o třetí říjnové neděli, kromě něj však měla každá vesnice vlastní posvícení. Slavilo se obvykle tři dny, příbuzní a známí se hostili dobrým jídlem, posvícenskými koláči a množstvím pítí. Lidé se scházeli při tancovačkách, které prý trvaly často i 24 hodin, jen s krátkými přestávkami na krmení dobytka.

S posvícením byla spojena tradiční slavnost „tlučení kohouta“ (Hahnenschlagen). O posvícenské neděli se na louce sešli mládenci odení v pestrých šatech. Pod koš nebo hrnec byl schován živý kohout a chlapi se zavazányma očima a cepem v ruce se snažili do nádoby trefit. Ten, komu se to podařilo jako prvnímu, byl vyhlášen kohoutím králem. Poté se šlo ve slavnostním průvodu do hostince na kohoutí pečínku a tancovačku a kohoutí král musel všem zaplatit pítí.

Velikonoční píseň, Römerstädter Ländchen, 1924

Vedení společnosti KATR přeje všem
zaměstnancům, spolupracovníkům,
zákazníkům a čtenářům
Rýmařovského horizontu hodně zdraví,
štěstí a spokojenosti v novém roce 2015.

V životě hospodářů i lidí ve městě hrál velkou roli pondělní posvícenský trh. Franz Tutsch cituje vzpomínky Maxe Springera na takový trh v Rýmařově z dob jeho dětství. Podle jeho popisu byl skutečně velkou událostí. Stánky pro trhovce byly rozestavěny po celém náměstí a v okolních ulicích, prodeji se sjížděly z širokého okolí, z Bruntálu, Moravského Berouna, Šternberka, Libiny, Jívové, Šumperka, Olomouce, Prostějova i z Ostravy. Kromě pekařů, cukrářů, papučářů, hračkářů, krajkářek, obchodníků s nádobím, kartáči, hřebeny, noži a nůžkami, s ložním prádlem, konfekcí či s holínkami, které byly podle Springera vyhledávaným zbožím zejména pro obyvatele okolních vesnic, přitahovaly děti i dospělé nejrůznější atrakce, např. siloměr u sochy sv. Jana Nepomuckého, muž s nafukovacím balonem nebo jarmareční zpěvák kramářských písní, který vyprávěl příběhy plné krve a mrtvol a hůlkou přitom ukazoval na obrazovnou tabuli.

Slavným dnem na Rýmařovsku býval **Ondřejský večer** 30. listopadu (Andreasabend). Lidé v tento den předpovídali svou budoucnost. Pod tři hrnky obrácené dnem vzhůru se vložila mince, pod druhý kousek chleba a pod třetí kulička hlíny. Lidé pak obraceli hrnky. Kdo našel peníz, měl šanci stát se příštího roku bohatým, ani chleba nebyl k zahození, neboť předpovídal hojnost a spokojený život, ale hlína byla zlá, předpovídala nešťastníkovi nemoc, neštěstí nebo smrt.

Příznivým znamením bylo, pokud do Vánoc vykvetla třešňová větvička uřízaná na sv. Ondřeje. Děvčata v tento den také chodila do kurníku štouchat v noci do slepic. Přitom se potichu recitovalo: „*Gockert der Hohn, so kriegt se an Mon; gockert de Henn, so kriegt se kenn.*“ Pokud se ozval kohout, byl ženich jistý, ale kdákání slepice znamenalo zůstat zase celý rok na ocet. Dívky také chodily třást plotem a každé neobvyklé znamení mělo nějaký význam. Házelo se slupkami od jablek a z jejich tvaru se hádaly iniciály nastávajícího.

Samozřejmě děti očekávaly **sv. Mikuláše** stejně jako české se směsíci obav i naděje, ale říkali mu Nickel (Nicklas, Nikolaus). Nosil bílý ornát a místo čerta a anděla jej doprovázel pacholek Ruprecht s bičem na zlobivce nebo říničím řetězem. Hrozil trestem především darebům, kteří se nemodlili, a také dívkám, které zanedbávaly domácí práce. Nacisté však za války k rozčarování dítek hodného Nickela, který přijížděl na bílém koni rovnou z nebe, zrušili a povolili jen zlého Ruprechta. Jakmile vstoupil Nickel do domu, recitoval:

Svěcení zvonu a birmování, Horní Město, 29. 6. 1923

*Ich bin der Nickel aus dem Himmel,
Reit' einen weissen Schimmel,
Ich komm' aus dem Himmelreich,
Ich straf' die faulen alle gleich.*

*Wenn die Buben nicht fliessig beten und signen,
Wird ihnen die Ruth' auf dem Rücken r'umspringen;
Wenn die Mädchen nicht fliessig spinnen und kochen,
Wird auf ihnen der Teufel r'umpochen!*

O **Vánocích** (Weihnachten, Heiligabend), které souvisejí s pohanskou oslavou zimního slunovratu a v křesťanské tradici s narozením Ježíše Krista, se na Rýmařovsku dětem vyprávěly staré báje o boji světla s temnotou. Slunce, které v období Vánoc pomalu opět získává převahu a den se začíná prodlužovat, vítězí na jaře, kdy se i v našem kraji vynášela smrtka.

Vánoční stromek byl stejný jako všude v našich zemích, zdobil se zlatě natřenými ořechy, blýskavými cetkami a svíčkami. Nikde neměl chybět betlém – jesličky s často krásně vyřezávanými figurkami. Děti se celý den postily, aby večer uviděly zlaté prasátko. Na dárky pod stromeček v chudších rodinách nebylo a také slavnostní večere byla chudší: švestková polévka, krupičná kaše a chléb s medem nebo vánočka. Někdy přišel na stůl i medový koláč, perník a také jablka s ořechy. Pokud však někdo otevřel tři zkažené ořechy za sebou, měl se čeho obávat. Po stromečkem, ale vlastně po celé Vánoce se v rodinném kruhu zpívaly koledy.

Na Štědrý večer se nadělovalo též dobytku. Sedlák zašel do stájí a chlévů, dal každému zvířeti krajíc chleba, oznámil jim, že nastal Štědrý večer, a postaral se o dobré napojení. Na plot se věšely ovšené klasy, aby se i ptactvo o Vánocích pomělo. Tutsch tento zvyk odvozuje od starého pohanského zvyku přitloukat na domovní bránu otýpku obilí pro Wotanova oře.

O Vánocích se také předpovídalo počasí pro následující rok. Nejstarší muž z rodiny na Štědrý večer položil vedle sebe dvanáct plátků cibule a osolil je. Již druhý den, na Narození Páně, se hádalo podle vlhkosti jednotlivých plátků, jaké bude v příslušném měsíci počasí, mohl to být třeba vlhký květen, suchý červenec apod. Také pozorováním počasí od Narození Páně (25. prosince) do Tří králů (6. ledna) se dalo předpovídat počasí v jednotlivých měsících.

Mezi významné svátky patřily církevní události, jako je birmování, svěcení zvonů nebo pouti. Zajímavou historií měla anenská pouť obyvatel Nové Vsi, která se pojí s morovou epidemií roku 1714 a k níž se váže také dochovaná píseň *Neudorfer Mutter Anna Lied*

Vánoční píseň, Römerstadter Ländchen, 1923

Veselé Vánoce a šťastný nový rok

všem zákazníkům a zaměstnancům

Biřmování v Rýmařově, 1918

z pera zdejšího učitele Pitsmanna. Nová Ves totiž bývala přifařena k Rýmařovu a až do počátku 20. století neměla vlastní kostel. Věřící museli tedy na bohoslužbu putovat poměrně daleko, což bylo zvláště v zimních měsících, kdy byla obec téměř odříznutá od světa, komplikované. V roce 1714 v Nové Vsi řádl mor, kterému podlehl sto osob. Ti, kdo přežili, se zavázali v den sv. Anny (26. července) slavit díkůvzdání. Mor poté odezněl a obyvatelé Nové Vsi každoročně pořádali na počest své patronky procesí do kaple v Lipkách za zpěvu děkované písně, která současně zaznamenávala okolnosti pátné morové rány:

*Mutter Anna wir dich grüßen,
rufen mit Vertrau'n zu dir
und fallen zu deinen Füßen,
bitten um Gnad allhier.
(...)*

*Laß uns niemals widerfahren
und nicht kommen in die Not,
wie vor mehr als hundert Jahren
viele weggerafft der Tod.
Als die Pest allhier grassierte
mit der größten Grausamkeit
Eltern, Kinder, weggeführt
und gebracht groß Herzeleid.*

*Siebzehnhundertvierzehn eben,
wie die Schrift uns macht bekannt
war es traurig hier zu leben,
weil die Pest nahm überhand.
Mancher Vater fand am Morgen
eins von seinen Leuten tot
alles schwebte drum in Sorgen,
riefen im Gebet zu Gott.*

*Menschen, alt und jung an Jahren,
neunundneunzig an der Zahl,
mußten durch die Pest hinfahren
Gottes Priester der letzte war.
(...)*

Matko Anno, zdravíme tě,
voláme k tobě s důvěrou
a padáme k tvým nohám,
prosíme všichni zde o milost.
(...)

Nedej na nás nikdy dopustit
a upadnout do bídy,
jako když před více než stovkou let
mnohé uchvátila smrt.
Když mor všude řádl
s největší krutostí,
rodiče, děti odnášel
a přinášel velký zármutek.

Sedmnáct set čtrnáct právě,
jak nám oznamuje písmo,
bylo trudno zde žít,
neboť mor se vymkl z rukou.
Mnohý otec našel ráno
jednoho ze svých lidí mrtvého,
všichni se trápili starostmi,
volali v modlitbě k Bohu.

Lidé, staří i mladí,
v počtu devadesáti devíti,
museli kvůli moru odejít na věčnost,
posledním byl kněz boží.
(...)

Mimo lidové zvyky a tradice spojené se svátečními dny byly na Rýmařovsku rozšířené také pověrečné zásady, jež měly mnohdy praktické pozadí. Komu například vypadl při jídle z ruky příbor, nesměl už pokračovat v jídle. Když někdo prsty lubnoval do stolu, prý přivoloval do domu hlad a bídu. O mladých lidech na ženění a vdávání se zase říkalo, že by neměli sedávat na pohovce, jinak zůstanou ještě sedm let na ocet.

Když někoho svrběla levá ruka, měl získat peníze, ale pokud ho svédilo oko, měl se rozhněvat, zatímco zvonění v uchu věstilo příjemnou zprávu. Aby se člověk zbavil škytavky, musel uhodnout, kdo na něj myslí. O tom, kdo nakrojí chléb na dvou místech, se říká, že řeže nohy Pánu Bohu. Kde sedí třináct osob u stolu, někdo jistě zemře. Totéž se tvrdí o tom, kdo na Štědrý večer nevrhá stín. Vrátit se při odchodu z domu je špatné znamení, ještě horší je, když zkříží cestu čemá kočka nebo zajíc, ale úplně nejhorší znamení je potkat ráno jako první starou ženu.

Naopak štěstí je potkat mladou ženu nebo najít v jetelině čtyřlístek. Štěstí ve hře karetníkům přinášela usušená žába (proto se také říkalo o tom, kdo má štěstí ve hře, že má v kapse žabu) a měl je pojistit také poněkud morbidní fetiš – kus provazu oběšence. Když sedlák koupil nový kus dobytka a vedl ho stáje, položil na práh překřížené koště a motyku tak, aby je dobytče muselo překročit. Tento rituál měl ochránit zvíře před zlými kouzly.

Lidé věřili i na nejrůznější znamení. Např. že když pes žere trávu, přijde bouřka, když si kočky brousí drápy, bude větrno, když slepice drží hlavu vysoko a otvírá zobák, brzy zaprší, a když kočka leze k teplé peci, bude tuhá zima. Jiná znamení byla vpravdě osudová, např. zaduje-li silný víchř, někdo se prý oběsí. Abychom se dozvěděli, jak dlouho budeme žít, máme na jaře spočítat volání kukačky. O kukačce se také tvrdilo, že když se přiblížila k domu, věstila drahotu, a lidé si mysleli, že když na jaře zaslechnou volání kukačky a mají u sebe zrovna peníze, že nebudou mít celý rok žádné. Houkání sýčka sedícího o půlnoci na střeše domu prorokovalo smrt a totéž se přisuzovalo nočnímu vytí psů.

Symbol štěstí na přání k Novému roku 1917

(Icha, R. Lidové zvyky na Rýmařovsku. RING, roč. I, 1990, č. 12, s. 3; Karel, J. Dějiny Břidličné – v tisku; Tutsch, F. Römerstadt und das Römerstadter Ländchen. Wolfratshausen: Verlag Adolf Gödel, 1964, s. 201-214; Vorstand des Heimatkreises Römerstadt/Altwater: Heimatkreis Römerstadt/Altwater. Gießen, 1996, s. 91-94; ZN. Nová Ves: Na konci světa. Rýmařovský horizont, roč. X, 2008, č. 17, s. 10-11.)

Děkujeme Vám za Vaši přízeň,
kterou nám věnujete již více než 10 let.
Do dalších let Vám přejeme mnoho štěstí
a zejména zdraví z Vaší lékárny AVION.
Krásný rok 2015

LÉKÁRNA AVION
Nám. Míru 216/3, Rýmařov
O stříbrné a zlaté sobotě a neděli
otevřeno od 8 do 12 hodin

☎ 554 219 823 | avion@lekarnauhradeb.cz | www.lekarna-avion.cz | www.facebook.com/Lékárna Avion

Lidové kroje Rýmařovska

Lidový svéráz vycházel na Rýmařovsku jako jinde z místních poměrů a jeho odlišnosti příliš neovlivnila izolace panství od 17. století. Nebyla nepropustná, jak by se mohlo zdát, pokud bychom vycházeli pouze z literární nadsázky (Třebízský, Jirásek ad.). V době tzv. druhého nevolnictví a zvláště od poloviny 17. století sice došlo ke zpřísnění pravidel stěhování poddaných na jiná místa, ale situace nebyla všude stejná. V naší oblasti lze s těžší hovořit o tuhém připoutání sedláků k půdě. Již roku 1672 se zasloužil o výrazné zmírnění situace na sovineckém a bruntálském panství velmistr řádu německých rytířů Kašpar z Ampringenu, který svým výnosem předběhl víc než o sto let patent Josefa II. o zrušení nevolnictví. Na janovickém panství doznával od konce

Kroj staré ženy

Nejlépe viditelným znakem lidí sídlících od období baroka byl vedle lidových staveb místní kroj s prostší obměnou pro všední den a přehlídkou okázalých svátečních variací o slavnostech, nedělních bohoslužbách a svatbách s bohatými kroji nevěst. Příležitostí, jak ukázat sváteční kroj na Janovicku, byly i komplikované křty. Když roku 1765 udal panský úředník Züllich rýmařovského děkana Webera, že obírá věřící o peníze za nadbytečné duchovní služby, musela zasednout vyšetřovací komise. Kromě jiného nařídila, že „při křtu dětí na horách je dávný zvyk, že každý potřebuje, jak uzná za vhodné, dva, tři i čtyři knotry“, ale kněz „nyní musí křtít“ jen jedenkrát za 15, učitel pomáhat za 5 krejcarů.

Zdejší kroje, jež se bohužel zčásti dochovaly jen v muzeu obce Lahnau v Meklenbursku nedaleko Schottenu a v krajanském muzeu v půvabném bavorském Zeilu nad

16. a počátku následujícího století zmírněný poměr vrchnosti k poddaným díky prvním generacím Hoffmannů z Grünbüchlu a pokračoval i za Harrachů (1721), kteří se na panství přiznali. Nestandardní poměry na Rýmařovsku se projeví ještě v době selských bouří roku 1775, kdy u nás nedošlo na rozdíl od bohaté Hané k žádným výraznějším excesům. Výhrůžky některých radikálních vesnických furiantů těm, co se na Rudsku nehodlali ztotožnit s rebelií, že jim zboří kachláky či roztrhají peřiny, vyvolávaly bujarý smích, nikoli strach. Kraj separovala tvrdší omezení na jiných panstvích.

Ženský kroj kolem roku 1800 (betlémová figurka)

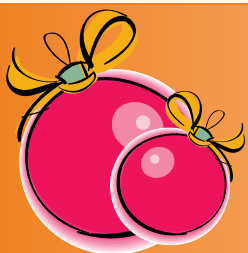
Mohanem, se blíží klasicistní módě 2. půle 18. a počátku 19. století, ale objevíme též detaily, které odpovídají období biedermeieru, měšťanské odnože empiru (1815–1848), a velmi silně ovlivnily vesnický kroj. Lze sledovat, že se kroj vyvíjel, třeba pomaleji než obecná móda, přijímáním nových prvků. Dnes uváděný tradiční kroj je vlastně vrcholem vývoje, který zastavilo stále větší podřízení obecné domácí a dnes už mezinárodní kultuře. V našem regionu byl kroj velmi důstojný a uměřený, sice nepříliš složitý, ale přesto nezvykle variabilní díky rozmanitým, neobvykle zářivým barvám oblíbeným u žen.

Pokrývku hlavy, pokud ženy nechodily prostovlasé, představovala osobitá průhledná nebo plná velmi okázalá blyštivá čelenka na drátové konstrukci, jindy zvláštní barevné přiléhavé čepce s širokými stuhami. Nasazovaly se volně, ale najdeme i čepce vázané pod bradou, jež připomínají velmi zjednodušené biedermeierovské typy. Vrcholem mezi nimi jsou ovšem bohatě zdobené baňaté svatební čepce protkávané stříbrnými, zlatými či zlatavými nitěmi s pěknými krajkami. Vymykaly se průměru a patřily nesporně mezi exkluzivní pokrývky ženské hlavy. Čepce byl znakem zámožnosti rodiny. Některé, zvláště starší ženy nosily též pestřý, složitě uvázaný šátek. Nebyl preferován určitý účes, lze však soudit, že se u vdaných žen objevoval cop obtočený kolem temena hlavy.

Kroj se od těch, které známe z jiných českých i německých končin, lišil neuvěřitelnými kombinacemi různých barev, ba neexistoval žádný základní, jednotící odstín. Kroj dívek různého stáří sjednocovala bohatě vyšívaná soukenná či hedvábná kordulka (Leibel), šněrovací vestička (šněrovačka) s ramínky. Podle vkusu žen se vyskytovala v barvách černé, modré či zelené, jindy tmavě karmínové a vždy s širším lemem vyšívaným barevným květinovým dekorem s převládající šafránově žlutou, světlejší modří, ale i ostrou červenou s jasně zelenými prvky. Výjimečně bychom našli i kordulku aksamitovou (sametovou). Obdobnou součástí, avšak barevně jednotnější, užívá řada krajových druhů moravských i českých ženských krojů. Vzácně si dívka doplnila vestičku o dvě řady ozdobných knoflíků a světlým jednobarevným vyšívaním na náprsní ploše. Další částí kroje byla dřívčí hladká vrchní sukně v délce pod kolena z hedvábi nebo hedvábného taftu stejného odstínu s barevnými odlesky, ale stejně často v kontrastních barvách. Sukně (Futterrock, Stepprock, Stoper) byla v pase nerášená nebo mírně řasená a pod ní se nosily dvě až čtyři spodničky. Občas ji vpředu kryla lesklá nezdobená čtvercová zástěrka do pasu (Fleck, Vorsteck, Vorhang) ve škále odlišných barev. V pase bývala zřasená. Typický dirndl, tj. šaty s výstřihem bez rukávů a s horní částí na šněrování, patentky či knoflíky, se u nás nevykytoval. Pokud se objevil, nevycházal ze zdejší tradice, ale spíše obecně proklamoval příslušnost

Kroj svobodné dívky

Vedení společnosti **RD Rýmařov přeje** všem zaměstnancům, spolupracovníkům, zákazníkům a čtenářům Rýmařovského horizontu **hodně zdraví, štěstí a spokojenosti v novém roce 2015.**

RÝMAŘOVSKÉ DOMY
...duši jim daly stromy

k německé komunitě. Jako místní kroj se objevuje v Rakousku, jižním Německu a v Lichtenštejnsku.

Vdané ženy nosily jupky upnuté ke krku s dlouhými rukávy. V Lahnau najdeme elegantní kaštanově hnědou vypasovanou jupku zdobenou pásy bílého rostlinného vzoru, kterou doplnila delší černá sukně zdobená nad kolena pásem komplikovaného červeného dekoru. V jiných případech měl celý kroj stejnou zářivě červenou či jinou barvu. Vrchní sukně vdaných žen sahaly zhruba do polovice lýtek a jinobarevné zástěrky do pasu se vyskytovaly opět v široké škále od růžové po černou. Starší ženy volily tlumenější tmavé barvy a bohaté lesklé sukně sahaly až ke kotníčkům. Sukně s plátěnou podšívkou bývaly jednobarevné, ale rovněž se škálou různých vzorů od velkého kárování k svislým pruhům a starší s širším dolním lemem. V chladnějších měsících doplnily místní kroj krátké černé kožíšky (kabátky – jakle) nebo soukenné či vlněné kacabajky (hacky) a přes ně ženy přehazovaly ještě tmavé huňaté pletené vlníčky s trásněmi a světlými vzory. Pod vesty či blůzy se oblékaly bílé košile (Hempel?) z jemného plátna s krátkými mírně nabíranými rukávy po loket a bohatou krajkovou výzdobou (kadle) na konci a límečku. Kolem krku si paní vázaly bílé či žluté jednobarevné i bohatě barevné kmentové šátky. Někdy bychom našli též větší dekolt, který zakrýval složený bílý šátek. Oblíbený byl šperk z českého granátu, křížky a korále.

Kroj se i u dětí lišil podle věku. Rodiče odívali už batolata do barevných vyšívaných šatiček z kvalitního plátna i kartounu s dlouhými rukávy. K oblečení patřily i krajkové čepce (karkulky) a bílé zástěrky s ramínky. Chlapecký kroj doplňovaly krátké kalhoty tmavých barev stažené nad holými kolena a přidržované širokými barevnými kšandami. Nohy ohřívaly šedé či bílé vlněné podkolenky. Střízlivý chlapecký kroj doplňoval delší dvojřadový kabátek tmavých barev s barevnou vestou s měděnými knoflíky. V létě kluci běhali na lehkou a bosí, nejvýše s čepicí s trápem (Zipfelmütze) na hlavě, v zimě přibýly dlouhé punčochy, boty a huňatá čepice podšitá kožešinou (Pudelmütze).

Mužský kroj byl podobně jako chlapecký velmi uměřený. Patřil k němu černý nebo tmavohnědý vypasovaný soukenný třičtvrtěční kabátek (Patenrock, Kaiserrock) s tmavší, obvykle sametovou horní částí límce. Zdobily jej dvě řady velkých kovových knoflíků s menšími na konci manžet dlouhých rukávů. Pod něj se oblékala světlejší jinobarevná, mnohdy brokátová vesta, občas se zajímavým dekorem, často žlutavá, okrová apod. Kratší kalhoty (Hosentürl, Hosenkaffer) se upínaly rovněž pod kolena. Muži nosili bílé, méně často šedivé či šedomodré punčochy. Kroj doplňoval

Starší ženy s čepci (kolem 1900)

vyšoký černý cylindr s velkým okrajem a širokou lesklou krepou. Košile mívala ztužený límeček (Vatermörder), ozdobený bohatou hedvábnou kraťavou (od Kroat – Chorvat), podobnou velkému motýlku nebo šátku, jak se nosila ve svých počátcích. K slavnostnímu oblečení patřily též špacírka (hůl), rukavice, hodinky s řetězem a prsteny. Oblíbili si též velké vzorované

kapesník visící z kapsy kabátu (Schnupptüchl). V zimě se nosila kožešinová beranice (Kremmermütze). Muži i ženy nosili černé střevíce nebo kotníčkové boty s přezkami, ženské mívaly středně vysoký podpatek.

Na rozdíl od bohatě roztráštěné barevnosti ženských krojů Hané si zdejší folklór někdy potrpěl na barvy tlumenější, jež více než dekorem zaujaly lesklými stejnobarevnými plochami. Za velmi krásné se považovaly

krajky a výšivky ze Žďárského Potoka. Sváteční dny tak prozařovala zářivá směsice barev a lesk oděvů žen a děvčat. Přes jisté vztahy k Moravě a Slezsku se jednalo o kroj svébytný a originální. Pokud srovnáme jednotlivé prvky lidové výzdoby z různých míst, zjistíme, že se základní tvary nijak nelišily od českého, že řada národopisných prvků nerespektovala jazykové hranice, ba že plynule přecházely z kraje do kraje i přes hranice států. I zde najdeme typické rostlinné motivy, stylizované rozviliny, granátová jablka, různé květy včetně častých červených a bílých růží, vinné hrozny s úponky.

Zajímavé je též, že se u nás barevnosti folkloru přizpůsobila i některá mešní roucha, jež si svou větší zdobností zajistila oblibu na zdejších vesnicích, a nelze ani opomenout, že kroj zřejmě ovlivňovalo nejpozději od 1. poloviny 19. století zdejší hedvábnictví (A. Schmidt, Horní Město 1835). Kroj starého Rýmařovska je součástí historického folkloru celé naší země, a měl by tak být uchován aspoň v torzu, jež se dnes podařilo zachránit.

V pojmenování částí kroje užíváme vypůjčené názvy z Horního Slezska či Svitavska (Hřebečsko – Schönhengstgau), ale i české názvy pro stejné části kroje. Většina užitých termínů však patří k jesenickým krojům obecně.

Mgr. Jiří Karel

(Neubauerová, M.: *Jesenický kroj z přelomu 19. a 20. století, Sborník XII. svatováclavské setkání, Jeseník 2012; Jeřábková, A. Lidová kultura na Moravě, Vlastivěda moravská, kapitola 4, Brno 2000; Katalog muzea v Lahnau; děkujeme za informace od kolegů z muzeí v Lahnau a Zeilu n. M.)*

Městský ženský kroj nevěsty (Rýmařov kolem 1850)

Kroje svobodné dívky, modrá šněrovačka a kroj vdané ženy

Děkujeme Vám!

Podhorská nemocnice a.s., člen skupiny AGEL, děkuje velice všem pacientům za důvěru, zaměstnancům za dobře odváděnou práci a obchodním partnerům za dosavadní spolupráci.

Všem přejeme pohodové Vánoce a úspěšný rok 2015.

Podhorská
nemocnice
Člen skupiny AGEL

Lidová architektura – jesenický dům

Nelze než začít nepříliš dobrou zprávou. Renomovaní pracovníci památkové péče právem upozorňují, že patříme spolu s Bruntálskem do oblasti, již postihla po roce 1945 nejhorší devastace ze všech moravských regionů. Řadu lidských, ať vesnických či městských, sídlišť, jež někdy dokázala přežít pořádně divoké časy, postihovaly obrovité vlny bourání, jež zásadně změnilo jejich charakter i tvář, pokud je beze zbytku nevykazalo z krajiny. Nemusíme chodit nijak daleko, z půvabného Žďárského Potoka zbylo torzo, Ferdinandov zmizel z romantických strání pod Kamennou horou téměř celý. Smutnou přípomínkou čilé vsi tkalců je jen skromná kaplička, kterou zachránil nedávno zesnulý hornoměstský děkan a skvělý člověk P. Bohumil Měchura, dej mu Pán Bůh věčnou slávu. V Hutově už zbývá jen zchátralé obvodové zdivo zádušní kaple, stejně jako ve Vevří, a z Růžové již najdeme jen zarostlé kamenné základy chalup. V Rýmařově chybí většina domků středověké Dolní Okružní ulice (Husovy), zcela zmizela její Horní sestra (Jungmannova), což nejsou jediné místní surovosti.

Složme však hlubokou poklonu chalupářům. Bez nich by totiž zmizelo z Rýmařovska i to málo, co zázrakem uniklo prožluklé triumfující bestii či hrůzným úpravám dochovaného svěrázu. Bez nich by se nepočítaly zaniklé obce Rýmařovska na prstech jedné ruky, ale dvě by nestačily. Škoda že nepřišli dřívě. Nejenže dokázali za nemalou cenu zachovat a obnovit původní tvář chalup, kterým už zvonila hrana, ale svým vzorem strhli i řadu místních, ba způsobili, že nejedna z novostaveb se podřídila duchu kraje. Můžeme se tak kochat procházkou dnešním Žďárským Potokem, obdivovat lidové stavby ve Staré Vsi a v Janovicích či navštívit stále hezčí Stránské. Vesnické objekty, jak jsme upozornili, se dodnes zachovaly jen v nevelkém množství a řada z nich je nyní chráněnými památkami, což majitelům často působí nemalé obtíže, proto jsou jejich ochota uchovat vzhled chalup a spolupracovat s neštědrými památkáři rovněž hodny velkého obdivu.

Lidové stavby v našem kraji jsou variantou východosudetského typu a jejich forma se nazývá jesenickým či sudetským domem, který se vyskytuje s minimálními obměnami na celém Rýmařovsku, Šumpersku i Potštátsku a je ukázkou lidové architektury z oblasti

Model (R. Icha) zaniklého jesenického domu ve Žďárském Potoce č. 45, štítová stěna s podlomenicí

kdysi převážně německého osídlení. Extrémní klima, jež u nás panuje s málo přechodnými výkyvy od konce 13. století a jemuž se vymyká jen několik posledních let, vynutilo soustředit pod jednu střechu celou obytnou i hospodářskou část. Jesenický dům se začal vyvíjet poměrně záhy v období vrcholné gotiky z roubené středověké tříprostorovky na kamenné podezdívce, jejíž počátky můžeme sledovat v Rýmařově zhruba od počátku 14. století, v době zanikání předměstské osady na Bezručově ulici. V základních prvcích přežil až do 20. století.

Sudetský dům složitěho chlévového, chlévokomorového či smíšeného půdorysu spojuje bílou (parádní) jizbu opatřenou dřevěným záklapovým stropem neseným trámy někdy s hrubší tesařskou výzdobou, černou kuchyň s chlebovou pecí pod mohutným komínem, prostor, který později degradoval na vstupní chodbu, a chlév. Strmé sedlové střechy dosahují stoupání až do 60 % a mívají jednoduchý svíslé bedněný štít, který do půdního prostoru propouští světlo převážně třemi, méně již čtyřmi obvykle nezasklenými okénky rozmanitého tvaru. Svrchu je po jedné straně chrání obly kabřínce (18. stol.) nebo

Přední a boční stěna a Vederláb

Zadní stěna s podkrovním oknem a Zinterláb

NÁBYTEK Polách

Děkujeme našim četným, spokojeným zákazníkům za přízeň v uplynulém roce a přejeme krásné Vánoce a mnoho štěstí, radosti a pohody v novém roce 2015.

plochá či prohnutá stříška v horním úhlu. Střecha je konstruována tak, aby se na příkrých plochách nedržel ztěžklý sníh. Porušení zásady hrozí jejím propadnutím. Střechu původně pokrývaly slaměné došky, pevně svázané snopky slámy, které dodávali vazači. Došky se přivazovaly k trámům krovu a někdy se prolévaly k lepší izolaci řídkou jílavicí, kterou po čase pokrýval spojil mech. Proschlá došková střecha se stávala při starší absenci komína velmi snadnou potravou četných požárů. Kouř totiž odcházel na půdu a z ní unikal všemi možnými otvory ve střeše včetně okének a mezerami krovu nepodbitého kvůli větrání. Daň z komínů, kterou v Uhrách i na Moravě zavedl Matyáš Korvín (1470–1490), ke změně nepřispěla. Nejpozději od 17. století se staly někdy pěkně zdobené komíny samozřejmostí a v obývaných místnostech se objevila prostá kachlová kamna nebo později od 19. století též kachlové pece (sporáky) na vaření s nádržkou na ohřívání vody a spodním prostorem pro sušení topiva.

V 16. století nahradila problematické došky dobře sesazená šindelová krytina, jejíž jednotlivé segmenty dosahovaly délky až půl metru. Šindeláři, kteří se zabývali jejich výrobou, užívali dobře proschlé smrkové dřevo, které opracovávali na šindelné lavici šindelným pořízem s ostrím tvarem T. Šindel dožil na střechách až do počátku 20. století i ve městě. S nástupem šindele se na střechách objevily úzké větrací vikýře tvaru „volského oka“.

Teprve od 19. století se na střechách objevila místní břidlice (šifř z něm. Schiefer, Schieferstein) z okolních lomů ve škále čtvercových, obdélných, kosoúhlých či šupinových formátů. Někdy se používala i na domovní štíty. Lomová břidlice, která se dobývala v chodbicích uvnitř lomu (viz Jamartice, Břidličná), neboť povrchové vrstvy ztrácejí pevnost a rychle se rozpadají, se dala koupit. Vesničané raději někdy volili lacinější, ale pracnější způsob. Potřebnou břidlici si nalámali sami speciálním plochým kladívkem s bodcem na prorážení otvorů pro hřebíky. Šifř přidržovaly na krovu bohatších mosazné hřeby s hlavičkou nebo podložené kruhovými podložkami. Železné hřebíky snadno rezaví a rozpadají se, a tak bylo nutné střechu častěji opravovat vlastními silami. Těžký šifř způsoboval prohýbání střechy, a proto jej nahrazovaly za prvé republiky čtvercové desky lehkého eternitu nebo plech. Pro Rýmařovsko jsou typické tmavošedé až černé střechy, které vyvolávají pocit jisté strohosti. Kvalitní tmavou břidlicí ze vzdálenějšího okolí se dláždila vchodová část domu i místní svatostánky.

V základně štítu vystupovala stříška (podlomenice) chránící proti dešti obvykle dvě až tři nevelká průčelní okna. Přední boční stěnu

Žďárský Potok (1938)

schovanou pod převislou střechou obvykle prosvětlovalo čtyři až pět oken s jednoduchým rámem, rozdělených čtyřmi až šesti tabulkami skla. Uprostřed boční stěny se vcházelo do chalupy někdy velmi zručně zdobenými dveřmi s klasicistními prvky, jež se od středověku tradičně otevíraly dovnitř budovy. Vně zepředu pomáhala udržet teplo před větrným počasím obvykle zčásti otevřená dřevěná veranda (Vederläb). Sloužila též k uložení zásoby dřeva na zimu, a tak ji po jedné straně plnila našitpaná a úhledně poskládaná polínka a špalek s dobře nabroušenou sekerou. Na opačné, aby nezakrývala výhled z okna, stála hranička kulánů, zásoba, pokud se zimě nechtělo včas odejít. Když v mrazivých jesenických zimách zapadaly vesnice s osamělými chalupami hlubokým sněhem, který někdy vystoupil až do půli oken i výš, bralo se dřevo na topení nejbližším oknem. Na opačné straně domu vznikl Zinterläb, zadní a širší dřevěná veranda pod prodlouženou částí sedlové střechy. Tudy se dalo projít na suchý záchod, do kurníku a kozího či prasečího chlívků. Na jeho zadní stěnu se zvenku zavěšoval žebřík, který hospodář potřeboval při sklizni nepřilíš kvalitních jablek, hrušek či švestek nebo při opravě domu a především střechy.

U některých statků přibyl průjezd obytnou budovou a zároveň prostor pro odstavené vozy. Otevíral se do dvora dlážděného kamenem a od 19. století neobyčejně tvrdými, dvakrát pálenými cihlami. Cihelné dláždění vydrželo víc než sto let i na dvorku pod sutinami Burgetova statku na konci Husovy ulice. Za domem obklíčily dvůr další objekty, stodola častěji pilřová, případně kůlny, dílnička a jen málokdy oddělený výměnek. Na rozdíl od jiných krajů se obvykle nejednalo o uzavřený komplex. Za hospodářským prostranstvím se rozkládala větší či menší zahrada hrazená plaňkovým plotem se záhonky i ovocnými stromy.

Vodu stejně jako potrubí studní vedly podélně provrtané a ještě v 18. století neodkorněné bukové kmeny, někdy mnohem trvanlivější modřín. Dřevěný píst pumpy opatřený zpětnými klapkami na vytahování vody těsnila kůže a pohyboval se v mosazném pouzdrě. K čerpání vody sloužilo dlouhé vahadlo, na kratším konci zatížené přivázaným kamenem a pohybuje se na čepu kolmé vidlice, někde se voda ještě vytahovala okovem na kladce. Okapové žlaby, které odváděly dešťovou vodu dále od kamenných základů, se sestavovaly z dlabaných kmenů. K chlazení mléka nebo delšímu udržení potravin sloužily drobné sklípky v domě nebo zařízení v podobě malých budek postavených nad tekoucí vodou místního potůčku, jako ještě za druhé světové války ve Žďárském Potoce. Zloději tehdy jaksí zatím chyběli.

Interiér domu obsahoval v různých variantách kromě chléva nejvýše dvě obývané místnosti a k tomu se někdy našly jedna či dvě komory

Dům s polosloupou (Harrachov před r. 1938)

**Děkujeme všem zákazníkům
za projevenou přízeň
a přejeme příjemné prožití
svátků vánočních,
pevně zdraví a mnoho úspěchů
v novém roce 2015**

**KLEMPÍŘSKÉ A
POKRÝVAČSKÉ PRÁCE
JASTR**

Zdeněk Jančík, tel.: 604 322 245
Jaroslav Struhár, tel.: 606 146 847
Jan Štěpaník, tel.: 604 732 503

Janovice, památkově chráněný dům (2012)

na uložení náradí nebo uschování potravin. Obrovská půda sloužila až jako trojpodlažní seník i k odkládání nepotřebných věcí. V podkrovní světničce někdy pracoval stav, na němž se tkalo plátno z vynikajícího místního lnu. Lněné vlákno si dlouho předl přadlák, ale i sám tkadlec, jeho žena či děti. Podomáctí tkalci našli v letech 1748–1860 zaměstnání v proslulé janovické manufaktuře.

Masivní stropní trámy přízemních místností se obvykle konzervovaly hovězí krví do tmavohnědé barvy. Jizby zdobily celé soubory obrázků na plechu nebo na skle ze Stránského, nezbytný kříž a malá nádobka se svěcenou vodou či růžencem. Nábytek tvořil masivní stůl, židle či lavice, více či méně malované skříně včetně rohových i selkové truhlice, na nichž převažoval zelený podklad pro bohatě barevný lidový dekor, nijak zvlášť odlišný od českého (rozviliny, lístky, růžičky, granátová jablka, srdíčka apod.). Zdobené bylo i masivní kování, petlice či zámky.

K nejstarším horským stavbám patřily dřevěné roubenice na kamenné podezdívce vyplněné mezi trámy hlínou nebo mechem a jindy celé „v kožichu“, tj. pokryté zevně i uvnitř silnou vrstvou mazanice, vyschlého hliněného těsta promíseného stébly slámy. Stavělo se především z měkkého dřeva smrkového i vhodnějšího jedlového, ale užíval se též trvalejší buk anebo (vzácně) nezničitelný modřín. Některé dřevěnice se zachovaly dodnes a dosahují stáří 200 až 300 let. Dodejme, že pevně sesazené stavební prvky starších staveb spojovaly pouze dřevěné klíny a klínky. Kované hřebíky či hřeby bychom v jejich starší konstrukci hledali marně. Objevily se později nebo při

opravách chalup. Vrchnost, která se snažila omezit časté vesnické požáry, rozumně doporučovala přejít ke stavbám z kamene, cihel nebo vepřovic (sušené cihly s prasečími štětinami) či kombinaci všech tří materiálů a sama šla příkladem. Mladší typy jesenického domu a zvlášť podhorské opustily trámové stěny ve prospěch trvalejších materiálů a vzácně se užíly i porézní sklovité tvárnice odlité ze železářské strusky v kombinaci s kamenem a cihlou. Objevila se též valená klenba. Tvar, půdorys a vnitřní rozvržení jesenického domu se ovšem nijak nezměnily.

Kánon jesenické chalupy nikdy nepředstavoval dané dogma a chalupy rozhodně nebyly jednotvárné. Fantazii nikdo nekladl meze a jednotlivé rodiny se snažily odlišovat svůj skromný dům barevnými nátěry včetně proslulé šmolky nebo jednoduchým dekorem. Jan Kryštof Handke z Janovic, jeden z nejvýznamnějších malířů skvělého severomoravského baroka, píše ve svém životopise o otci, muži „devíti řemesel“: „Na šafářském domě (...) namaloval (...) černou vápennou barvou na fasádu, neboli štít, květiny a listy, což je možné spatřit do dnešního dne.“ Některé zdobí vnější dřevěné polosloupky i jiné odchylky. V podstřeší většinou ční konce jednoduše zdobených stropních trámů.

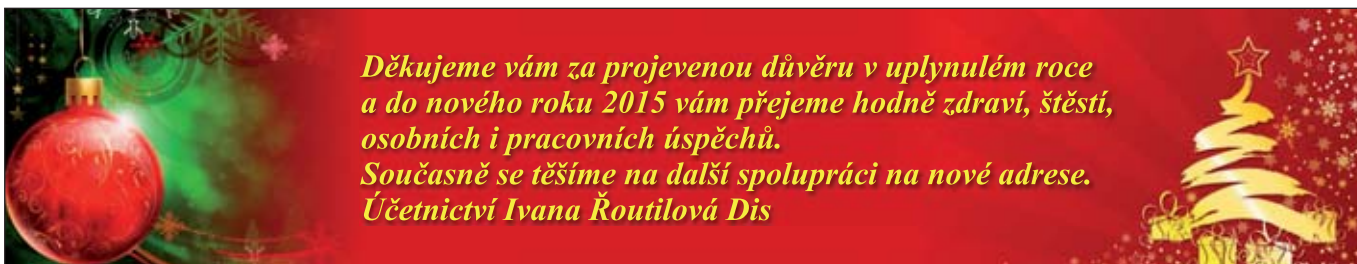
Kromě standardního obytného domu stávaly v naší oblasti též specifické špýchary, klenuté kovární (viz Janušov), kosárny (Karlovice), ledovny (nízké budovy nebo sklepy s ledem na chlazení uloženým ve slámě), rázovité včelíny, holubníky, roubené i kamenné studny, hluché hospody, školy i další vesnická stavení. Na potocích klapaly mlýny, z hamrů bouřily rány obřích kladiv, lesy ukryly osobitě myslivny a lovecké chaty. Bez zajímavosti nejsou ani dochované klenuté kamenné mostky, již sporadické zvoničky (Jamartice), dřevěné, kamenné i krásně tepané železné kříže a Boží muka. Zbývá už jen málo vesnických hřbitůvků. Rada dřevěných křížů se renovovala už péčí pana Msgr. Františka Vaňáka v době jeho působení na rýmařovské faře a další k nim přibývají dnes. Snad cosi z bývalé zbožnosti a víry utkvělo hluboko v povědomí národa, který se snaží s úsilím hodným lepší věci přesvědčit sebe i cizince o svém pašáckém ateismu. K velké škodě zanikly téměř všechny dřevěné kostelíky a kaple. Nyní je hezky opravena lesní kaple u Vevčří a dřevěný kostelík sv. Jana Nepomuckého najdeme v Klepáčově. Dřevěné církevní stavby nahradily až kolem roku 1900 cihlové kaple a kostelíky v neogotickém slohu (novoveská kaple sv. Anny, starokatolický kostel sv. Ducha v Břidličné či dokonale restaurovaná kaple sv. Anny ve Vajglově). Množství rázovitých stavebních památek již zmizelo pod nevkusnými zásahy, bylo zbořeno nebo k naší ostudě míří k zániku, ba i větší studní a lesních studánek již nesmyslně vzala za své.

Žďárský Potok (2011)

Žďárský Potok (2011)

Změna obyvatel po roce 1945 již nevedla k vytvoření místního svérázu a žádný pokus o roubování umělého folklóru zvláště v padesátých letech nemohl uspět. Přesto je třeba uchránit pro budoucnost to málo, co se od přerušení continuity osídlení zachovalo z národopisného bohatství kraje. Přes všechny přetrvávající excesy se na většině míst Rýmařovska práce daří a najdeme dost lidí, žádných nadšenců, jak jim rádi s jistou mírou despektu říkají nebetyční profesionálové, ale těch chytrých, šikovných a úctyhodných pracantů, co jim v duchu parafráze na velkého Havlíčka Pán Bůh slova do rukou vraziti ráčil. *Mgr. Jiří Karel*

(Válka, J.: *Lidová kultura na Moravě, Vlastivěda moravská, kap. 3, Brno 2000; Mezerová, L.: Architektura jesenického domu na příkladu kosárny v Karlovicích ve Slezsku, XII. svatováclavské setkání, Jeseník 2012; anonymní autor: Heimat Braunseifen; Mezerová, L.: Typologie vesnických sídel a architektury v Jeseníkách, sborník X. svatováclavské setkání, Jeseník 2010; Handke, J. Ch.: *Vlastní životopis, Olomouc 1994; Karel, J.: Příběh lesů, Rýmařov 2008, Týž: Stará Ves a Žďárský Potok v dějinách Moravy, Stará Ves 2010 ad.)**

Lidové malířství na skle

Součástí vybavení každé venkovské chalupy byly v minulosti lidové malby na skle, jež se odborně nazývají podmalby. Jejich místo bylo pevně určeno, a to nad stolem hlavní jízdby, u kterého se pravidelně scházela celá rodina. Tento tzv. svatý kout vytvářel „náznak nebeské klenby“ či „malované nebe“, jak jej nazvala Alena Kalinová, a měl zajistit obyvatelům venkovského příbytku přízeň a zejména pocit bezpečí. Estetické kvality, zářivou barevnost, naivitu formy, expresivní výraz, ornamentálnost a celkový půvab podmaleb jakožto projevu lidové zbožnosti dnes můžeme obdivovat hlavně v muzeích a skanzenech lidové architektury, výjimečně pak v soukromých chalupách opečovávaných sezónními obyvateli spíše z nostalgie a sběratelské vášně než z náboženské úcty. Tematika lidových podmaleb je totiž výhradně náboženská, vychází z římskokatolické věrouky a zo-

brazuje nejčastěji christologická (scény ze života Krista), mariánská (scény ze života Panny Marie a poutní madony) a hagiografická témata (znázornění světců).

Historický vývoj malby na skle začal v antice, pokračoval ve středověku uplatněním emailové malby na vrchní straně skla, jež se po vypálení v peci pevně spojila se sklem, a vyvrcholila v Itálii, zejména v Benátkách ve 14. a 15. století. Malbu vyžadující tepelnou fixaci, nazývanou jako malba „za horka“, v 16. až 18. století již ve střední Evropě vystřídala méně trvanlivá malba „za studena“. Ta se nanášela na zadní stranu skleněné tabulky, jejíž přední strana malbu chránila, a z druhé strany jako ochranný kryt sloužily tenké destičky, později silná vrstva papíru a zarámování.

Zatímco v 18. století byly hlavními odběrateli podmaleb měšťanské vrstvy, na konci 18. století a především po celé 19. století je nahradili lidoví zákazníci. Ti se totiž stali zároveň jejich hlavními tvůrci. Tuto etapu malířství na skle lze tedy přesně nazvat etapou lidové malby na skle či etapou lidové podmalby. Časově vymezit ji lze zhruba lety 1770 až 1880. Na konci 19. století nastalo období výrazné urbanizace života, zániku tradiční kultury i neblahých důsledků rušení skláren,

Rýmařovská pekařna s.r.o.
Národní 443/26, 795 01 Rýmařov
telefon: +420 554 211 459
fax: +420 554 230 122
email: rymarovska.pekarna@tiscali.cz
http://www.rymarovskapekarna.cz

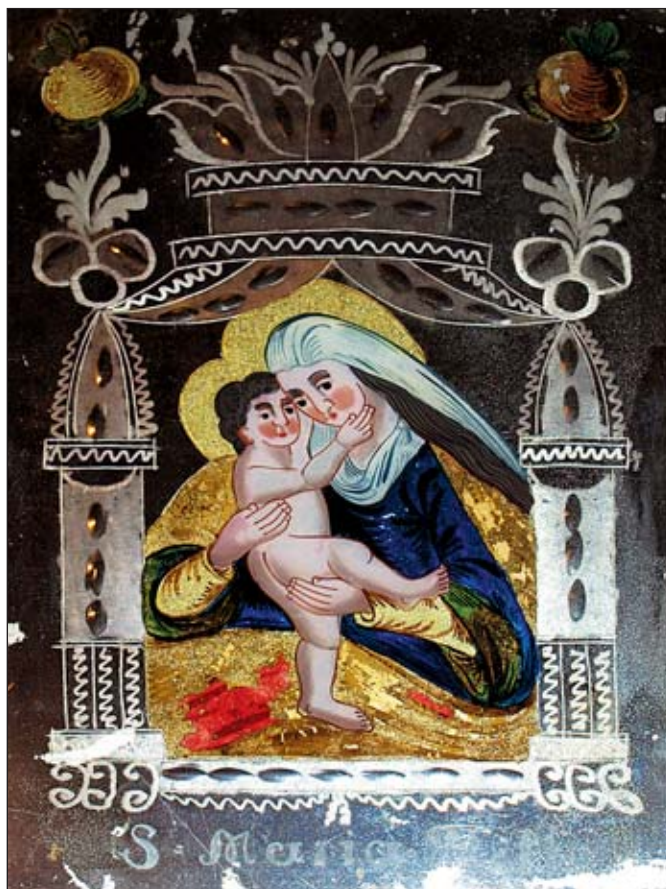
Vedení firmy a zaměstnanci
děkují věrným zákazníkům a odběratelům
za projevenou důvěru a přejí všem
příjemné prožití vánočních svátků, vše nejlepší,
hodně zdraví, pracovních i osobních úspěchů
a zachování přízně v novém roce 2015

jež byly hlavními činiteli zániku lidových podmaleb. K tomu také přispěl vynález barvotisku, který umožnil masivní šíření levnějších kopií. Od tohoto období se lidové poklady (mimo zničených z neznalosti) začaly shromažďovat v muzejních institucích. Staly se předmětem obdivu moderních umělců (školených či naivních, inzitivních), kteří dali zrod pravému modernímu, avantgardnímu umění počínaje expresionismem, fauvismem a konče v bezmezně abstraktní tvorbě.

Tvůrci skleněných obrázků byli lidé neznámých jmen, proto se nejnovější bádání této problematiky snaží fond lidových podmaleb na základě podrobných stylových a technických analýz přiřadit k jednotlivým malířským dílnám konkrétně situovaným. Jako příklad by mohlo posloužit jedno z nejdůležitějších středisek moravské lidové podmalby Ždánice nedaleko Brna, kde působil tzv. malíř huňatých obočí, malíř zvlněných obočí a malíř vysoko vyklenutých obočí. Lidoví tvůrci se tak podobají anonymním středověkým mistrům, které známe pouze v souvislosti s jejich dílem (např. Mistr vyšebrodského oltáře, Mistr třeboňského oltáře aj.).

Nejbližší prozkoumané malířské dílny u nás lze situovat do Vrba pod Pradědem, do Jeseníku či do vzdáleného Javorníku. Na Rýmařovsku můžeme uvažovat o lokalitě Stránského, odkud pocházejí podmalby a unikátní barevně malované náhrobky, které nemají jinde obdoby. V praxi byla tato činnost zřejmě jakousi sezónní aktivitou, kterou se na polích a v lesích pracující lid zabýval v zimě. Výsledky své malířské práce pak sedláci prodávali na trzích. Alena Kalinová dokonce uvažuje o rodinných dílnách, ve kterých fungovala dělna práce podle obtížnosti jednotlivých kroků podmalby: obysovou kresbu obličejů a detailů jakožto nejnáročnější úkol prováděl nejzručnější pracovník, tedy vedoucí malířské dílny, méně náročné

partie s květinovým dekorem a pozadím pak obstaraly ženy či děti. Nakonec se sklomalba zarámovala do dřevěného rámu. Hypotéza tak předpokládá zapojení celé rodiny.

Technologie výroby spočívala v použití skleněných tabulek, které lidoví malíři nakoupili v nejbližších sklárnách. Zprvu používali podomácku vyráběné práškové barvy, které v průběhu 19. století nahradily barvy průmyslově vyráběné, temperové, jež stojí za zrodem plenerové malby. Jako pojivo se nejčastěji uplatnil vaječný žloutek či bílek, škrob, vosk či pouze voda. Hladce nebo mělce profilované rámy vytvářeli většinou truhláři z měkkého dřeva.

Ve stálé expozici Městského muzea Rýmařov visí čtyři malby na skle. Ve dvou případech jde o zobrazení světce či světice. První malba představuje patronku chudých a nemocných, uherskou princeznu, která vstoupila do františkánského kláštera a věnovala se péči o nemocné, svatou Alžbětu Durynskou (či Uherskou), o jejíž oblibě v českých zemích svědčí třeba socha Jana Brokoffa na Karlově mostě v Praze. Světice je zde oblečena jako princezna v bohatém oděvu s pláštěm podšitým kožešinou a s korunou na hlavě. Rozdává chléb a peníze. Také svatého Huberta na druhé sklomalbě autor zobrazil tradičně jako mladíka oblečeného v loveckém ošacení, s loveckým rohem za pasem (ochránce lovců). Světec pokleká před hnědým (nikoli podle legendy bílým) jelenem, který se před ním na Velký pátek objevil se svatozářím ozářeným krucifixem mezi parohy. V tomto okamžiku se Hubert od světského života plného zábavy (zejména té lovecké) obrátil na křesťanství. (Paradoxně se obrácený světec stal patronem myslivců a lovců, kteří ze zabíjení zvířat vypěstovali sport.) Zatímco vyobrazení svaté Alžběty malíř pojal expresivními tahy štětce, jejichž

**Všem stávajícím
i novým klientům
přejeme spokojené prožití
vánočních svátků
a úspěšný nový rok 2015**

team
týmové plánování
Finanční centrum, Husova 10,
tel.: 734 763 553

výsledek je velice malířský, podání svatého Huberta je drobnopisnějším s objemy stínově vymodelovanými. Obě podmalby vynikají výraznou stylizací tvarů. Rozdílnost v malířském rukopise svědčí o tom, že autorem nebyl tentýž člověk.

Stejně tak se od nich odlišuje třetí sklomalba v rýmařovském muzeu, mystické zobrazení tváře Ježíše Krista otisknuté ve Veroničině roušce a známé pod označením *Vera ikon* (pravá podoba). Vera ikony od 15. století sloužily k soukromé zbožnosti, kdy věřící skrze oční kontakt se Spasitelovým upřeným pohledem, mířícím z obrazu ven, zažívali silná náboženská vytržení. Tato sklomalba vyniká zářivou barevností, lapidárností tvarů a poetičností. Ze všech dochovaných podmaleb je *Vera ikon* nejkvalitnější.

Poslední podmalba představuje Pannu Marii Pomocnou, typově a kompozičně vycházející ze zázračného obrazu Panny Marie Pomocné Pasovské od Lucase Cranacha st. z první poloviny 16. století. Pasovská madona se podle grafik často kopírovala, o čemž svědčí i tato rýmařovská lidová podmalba. Ikonograficky jde o variantu Eleusy (něžně milující), kdy se Marie s Ježíškem vzájemně dotýkají tvářemi (zde spíše spánkem) a mazlí se. Tento obrázek je rovněž zajímavý a ojedinelý tím, že je malovaný (postavy, dva kulovité květy) a rytý (baldachýn s korunou) do zrcadla. Divák se tak sám odráží v obraze. Netypické je také užití zlata.

Pátou dochovanou památkou v rýmařovském muzeu z okruhu lidového malířství je malba na plechu vyobrazující anděla strážného. Fenomén zobrazování a uctívání strážných andělů má své počátky v 15. a 16. století, kdy se z Matoušova evangelia (Mt 18,10: *Mějte se na pozoru, abyste nepohrdali ani jedním z těchto maličkých. Pravím vám, že jejich andělé v nebi jsou neustále v blízkosti mého nebeského Otce.*) vyvodilo, že každý člověk má svého strážného anděla. Od druhé poloviny 17. století církev dokonce ustanovila svátek anděla strážného. O rýmařovské malbě na plechu zatím nevíme vůbec nic. Její nedobrý stav nedovoluje malbu datovat přesněji než do 19. století. Stylové pojetí, líbezná forma a jemná modelace by mohly vzdáleně odkazovat k inspiraci romantickým hnutím německých nazarenců, které bylo vlivné také pro umělce českých zemí v 1. pol. 19. století. Výjev zobrazuje půvabnou bezpohlavní bytost bdící nad spícím dítětem v krajině, kterou tvoří dva kmeny stromů a průhled na nebe. I přes značnou torzovitost malby na plechu si nelze nepovšimnout malířské kvality, která překračuje „pouhou“ lidovost. Dochovaná pa-

mátka ještě čeká na své objevení a uměleckohistorické zhodnocení. Lidové malby na skle či na plechu pro své vlastníky původně představovaly nositele a záruku klidu, bezpečí a ochrany před zlým světem. Byly to votivní předměty těšící se účtě. Tyto památky však také vynikají osobitými estetickými kvalitami, které vyzdvihlo, ocenilo a zúročilo moderní umění 20. století.

Michal Vyhliďal

(Hall, J. *Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění*, Paseka – Litomyšl 2008; Kafka, L. *Malované na skle. Lidové podmalby*, Praha 2005; Kalinová, A. *Malované nebe*, Brno 2009; Vachová, Z. *Lidové obrazy na skle ze severozápadní Moravy, Střední Morava.*)

Betlemářství

Stavění betlémů patří mezi zvyky, které věřícím a překvapivě i nevěřícím každoročně připomínají a umocňují vánoční mystérium o Panně Marii, jež v Betlémě porodila Ježíše Krista, považovaného za budoucího Spasitele lidstva. Nejobširněji o této události píše ve svém evangeliu Lukáš.

Počátky stavění betlémů ze soch či malovaných postav sahají na konec 13. století. První betlém v českých zemích, zároveň první na území střední Evropy na sever od Dunaje, postavili jezuité v Praze v roce 1560. V 16. a 17. století se stavění jesliček stalo jakousi protireformační propagandou katolické církve zejména u řádů jezuitů, františkánů, dominikánů a karmelitánů. Betlémy se staly oblíbenými jak u prostého lidu, tak u měšťanů. Až Marie Terezie zakázala stavět betlémy v kostelech, její syn Josef II. dokonce i v soukromých domech. Náboženská poutní turistika totiž poddané příliš odváděla od práce.

V 19. století vyrábění a stavění betlémů zlidovělo a stalo se zvykem, že téměř každá rodina mimo svaté obrázky na skle vlastnila také svůj vyřezávaný betlém. Stejně jako u malířů jsou betlemáři a jejich dílny ve většině případů anonymní, jelikož šlo o jejich koníček a práci ve volné chvíli.

Vladimír Vaclík cituje badatele Rudolfa Berlinera, který napsal, že betlémy mají v pozorovateli vzbuzovat dojem, že on sám je přítomen Ježíšovu narození. Tento pocit mají umocnit postavičky v prostoru tak, „aby se divák s nimi sžíval a aby v něm vzbuzovaly nábožné pocity v plné síle úměrně prožitému zážraku“.

Betlemářství bylo v 19. století tradiční také v Rýmařově, Vrbně pod Pradědem nebo v Horním Benešově. Jenom v Rýmařově se podle typu figurek odvozuje existence nejméně devíti dílen. Dochované torzo v podobě jednotlivých figurek (bohužel nikoli už v podobě celku) můžeme obdivovat v rýmařovském či bruntálském muzeu, kam byly

**Klidné prožití vánočních svátků,
hodně štěstí v novém roce 2015
přejeme všem spolupracovníkům,
zaměstnancům a dobrým lidem.**

rýmařovské sbírky zrušeného muzea během centralizace v 50. letech minulého století odvezeny. Legendárním se stal nález na půdě základní školy v Rýmařově v 60. letech, kde se nacházelo přes pět set betlémových figurek, z nichž na čtyři stovky kusů tehdejší školník spálil. Torzo tohoto nálezu putovalo opět do tehdejšího Okresního vlastivědného muzea v Bruntále, kde je stále součástí sbírek.

Unikum rýmařovského nálezu představuje část malovaného betlému na papíře, jež autor dokonce signoval „F. S. 1883“. Květoslava Málková část figurek přiřadila ke králické produkci, část k místní, předpokládáme rýmařovské produkci. Mimo papír se jednotlivé figurky vyřezávaly většinou ze dřeva či korku a poté se malovaly temperovými barvami. Detaily se prováděly z kovu či kůže. Na architektonické a krajinné kulisy tvůrci používali nejružnější materiály, většinou však přírodní, jako mech, písek či kámen.

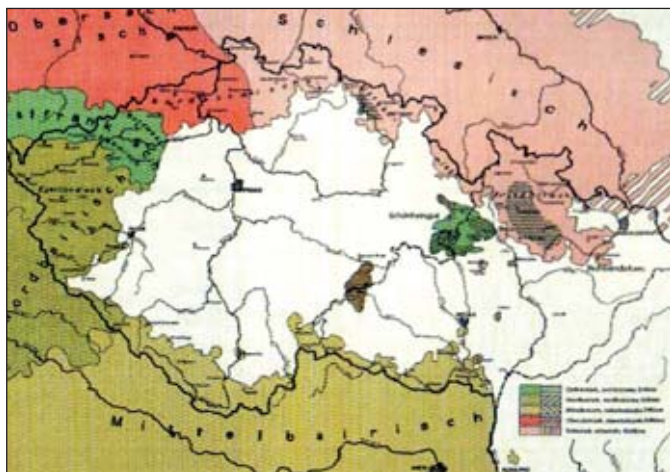
Toto „zmrazené divadlo“ slovy Vladimíra Vaclíka dává lidem „pocit radosti z čehosi mimořádného, hluboce lidsky pročitěného. Vánoční výstavy betlémů vnímají jako oázy klidu, štěstí, pohody a radosti – podobné ostrůvkům míru v moři rozbouřené a přetechnizované společnosti“.

Michal Vyhliďal

(Karel, J. Průvodce muzeem, interní tisk Městského muzea Rýmařov; Málková, K. Betlémové figurky a betlémy ze sbírek muzea v Bruntále, Bruntál 2006; Vaclík, V. Encyklopedie betlémů, Ústí nad Orlicí 1999.)

Rýmařovské nářečí

Charakteristickým znakem každého společenství je jeho řeč. Na severní Moravě se podobně jako v ostatních oblastech našich zemí vytvořilo specifické nářečí, zde německé, které v sobě spojilo znaky jazyka někdejších kolonizátorů tohoto území. V podmínkách určité izolace jednotlivých panství se nářečí obyvatel vzájemně odlišila a rozdíl se projevovaly i mezi obcemi Rýmařovska. Nemalá řada odlišností oddělovala okrsek Břidličné a Ryžoviště od okolí Rýmařova a Staré Vsi, další poměrně skromný ostrůvek varianty lidové němčiny se soustředil do okolí Sovince, lišilo se i nářečí na Rudsku a posledním okruhem bylo Huzovsko. Lidovou němčinu tedy lze v naší oblasti rozdělit na pět příbuzných nářečí, přičemž Malá Štáhle a Moravský Kočov měly blíže ke slezskóněmeckým nářečím oblasti Bruntálu.

Mapa zachycuje oblast slezských nářečí, zasahujících na Rýmařovsko; zdroj: Atlas německých nářečí v Česku

Národnostní složení obyvatel regionu bylo po sedm set let poměrně jednolitě. Po nedlouhém předkolonizačním období českých zemědělců došlo kolem poloviny 13. století k válečným událostem, které způsobily zničení a opouštění starších sídel. Otevřela se cesta kolonizaci, dříve nazývané německá či velká. Noví osadníci přicházeli s opožděním, neboť jinde proběhla už přinejmenším o sto let dříve. Příchozí pocházeli z různých koutů Německa, ale podle jistých jazykových prvků, jež se dochovaly ve variantách místního nářečí, jimi mohli být podobně jako na Jihlavsku i lidé z oblasti Bavor, na slezské straně se hovoří spíše o Durynsku, západním Sasku a východních Francích. Se zemědělci přicházeli též kovkopové a těžaři převážně z hornických oblastí Saska.

Dokud probíhalo stěhování nových osadníků, připojovaly se k místní řeči nové prvky a nářečí nebylo ustálené. Tutsch datuje dobu vzniku rýmařovského dialektu, jednoho z velké skupiny slezských nářečí, k roku 1400, kdy byl již pohyb obyvatel mezi panstvími omezen nařízením vydaným roku 1380 markrabětem Joštem.

Osadníci obnovili řadu zničených vsí a založili další. V průběhu 15. a častěji 16. století je znovu doplňovali i lidé mluvící českou řečí, jež byla jednacím jazykem přemyslovské a pozdější vrchnostenské správy. Češi ze smíšených rodin i jednotlivci se z praktických důvodů přizpůsobovali zdejší řeči i zvyklostem. Prostředí je postupně asimilovalo, stejně jako se běžně počestvovali Němci v místech s českou většinou.

Zvláště Weinelt, ale i někteří místní kronikáři původní české osídlení akceptují a upozorňují na desítky pomístních názvů, jež mají evidentně české kořeny: Podolský potok – *Podolsker* či *Podolsky* i *Podelsky Bach*, potok Police – *Politz*, obce Paseka – *Passek*, Skalka (Skalkov) – *Scalkodorf*, Jiříkov (Jiříkovice) – *Girsig*, Lomnice – *Lobnig*, Mirotín (dř. Mirotín) – *Merotein*, Rešov – *Reschen* (*Reschendorf*), Dobřečov či Dobříčov – *Doberseik*, Stránské (Čechov?) – *Zechitz* (Čechice?), ale též třeba les Drážka – *Traschka*.

Vedení firmy **HEDVA BROKÁT, s.r.o.** děkuje svým zaměstnancům i zákazníkům za podporu a věrnost, díky níž se podařilo úspěšně překonat první rok existence samostatné firmy.

Přejeme všem příjemné prožití vánočních svátků a mnoho úspěchů v roce 2015.

hedva!
BROKÁT
Rýmařov

Ústní tradice navíc užívala místní nářečí s určitou příměsí bohemismů či polonismů.

Mezi spisovným či obecným a místním lidovým jazykem je řada zajímavých rozdílů, jež omezují jeho srozumitelnost u obyvatel Německa. Svým způsobem jej lze srovnat s tzv. Kicheldeutsch (kuchyňskou němčinou) z jihlavského jazykového ostrůvku. Ještě v 18. století se objevuje častá záměna B za P i v písemném užití, třeba ve jménu harrachovského držitele janovického panství zaměňovali jméno Bonaventura za *Ponaventura* (zámecký zvon z druhé půle 18. století) a na deskovém stropě v kapli Nejsvětější Trojice v Malé Morávce najdeme sv. *Paltasara* místo Baltazara.

Deskové malby na stropě kaple v Malé Morávce

Některá slova se v nářečí značně lišila od spisovné normy a také zde se objevuje nešťastná záměna *p* za *b* či *w*, viz *Piechl* – Büchlein (knížka), *plut* – Blut (krev, povaha), *Geberk* – Gewerk (řemeslo), *belch* – welch (jaký, nějaký) apod. Najdeme však i další málo srozumitelné tvary: *Teichle* – Teichlein (rybníček), *Fansta^r* – Fenster (okno), *Khürz* – Kirche (kostel), *äk* – Auge (oči), *Mät* – Magd (děvečka, dívka, panna), ale též místo *Pürkau* – Tvrdkov bychom před lety zaslechli dokonce i německé *Brdkow* apod.

Celou řadu ukázek rýmařovského nářečí, které ilustrují jeho specifika, uvádí Franz Tutsch: *Wurst* (buřt, salám, uzenina) se vyslovovalo *Wourscht*, *Sohn* (syn) – *Souhn*, schön (pěkný) – *schian*, *Regen* (déšť) – *Raihn*, *Ofen* (kamna) – *Ouhfen*. Hlásková často zastupovala jiné: *essen* (jíst) – *assen*, *Pferd* (kůň) – *Pfaar*, naopak a znělo často jako *o*: *schlangen* (udeřit) – *schlohn*, *Abend* (večer) – *Obert*. Alemánského původu je podle Tutsche *la* ve slovech jako *Maidla* – Mädchen (děvče) nebo *Karla* – Kerl (muž) a rovněž *ich* ve slovech *Jormerich* – Jahrmarkt (jarmark), *Frettich* – Freitag (pátek), *Mettich* – Mittag (poledne). Samohlásky se v nářečnických projevech polykaly: *darneben* (dnes daneben = mimo to) – *drnaben*, *darnach* (dnes danach = podle toho) – *drnoch*, souhlásky se vynechávaly: *bleiben* (trvat, zůstat) – *bleihn*, *dieser* (tento) – *dahr*, *regnen* (pršet) – *ranne* apod. Krátila se s oblibou také vlastní jména: *Ignaz* – *Naaz*, *Michael* – *Mechel*, *Josef* – *Seff* atd.

Bohatství dokladů místních variant nářečí se uchovalo v lidových písních, pořekadlech a rčeních. Jako ukádku souvislého textu v rýmařovském dialektu nabízíme úryvek z písně *Die Stoatlait* (Die Stadtleit = Městský lid) s nápěvem v převodu do spisovné němčiny a překladu do češtiny Elfriedy Heinischové. Píseň líčí, jaká překvapení čekají na venkovana ve městě:

1. Die Schtoatlait. *)

Mei got-te- li- cha¹ Boa-ta² hoats im-mer ge- jahn,
woas die Schtoat- lait fiar Din-ger oa- gan. Äch joach³, ar
hoat jäach⁴ nie ge- ärrt, die Lait, die fein joa goanz ver-wärrt.³
Do neilich⁴, do fuhr äch joa ei die Schtoat,
hoat offn Getraädemoarkt⁵ jaä⁶ gehoot,
[:Do fuhr äch fiar a Haus verbei,
Und tshucht⁷ a besla⁸ zun Fenster nei. :]
Äch joach mer die Woand vua hejfn⁹ oa,
Im und im hoats Noo¹⁰wart droa.
[:Kaffeteppla gruaß und klaän,
Die hoat äch mei Labrich¹¹ noch nie gefahn. :]

Mein gottseliger Vater hat's immer gesehen,
was die Stadtleit für Dinge an-
geben.

Ich sage er hat sich nicht geirrt
die Leute, die sind ja ganz
verwirrt.

Da neulichst, da fuhr ich ja
in die Stadt
auf den Getreidemarkt hats
fiel gehabt,
da fuhr ich vor einem
Haus vorbei,
und guckt ein bischen zum
Fenster hinein.

Ich sah mir die Wand
von draussen an,
Um und um hat es Malerei dran
Kaffeteepchen groß und klein,
die hatte ich in meinen Leben
mich nicht gesehen.

Můj zesnulý otec to vždycky viděl,
co lidé z města všechno mají.

Říkám vám, on se nemýlil,
ti lidé jsou úplně pobláznění.

Nedávno jsem také jel do města
na trh s obilím,
jel jsem tam kolem jednoho
domu
a díval se trochu oknem dovnitř.

Díval jsem se zvenku na zeď,
dokola byla samá malba,
kávové hrníčky velké a malé,
takové jsem v životě neviděl.

Mgr. Jiří Karel, ZN

(Engelmann, H. Aus den mährisch-schlesischen Sudeten, Olmütz: Laurenz Kullil, 1904; Karel, J. Stará Ves a Žďárský Potok v dějinách Moravy, Stará Ves 2010; Karel, J. Dějiny Břidličné – v tisku; Tutsch, F. Römerstadt und das Römerstadter Ländchen. Wolfratshausen: Verlag Adolf Gödel, 1964; Weinelt, H. Siedlung und Volkstum südlich des Altvaters, Prag: Volk und Reich Verlag, 1944; Zuber, R. Jazyk li-du na Jesenicku, Ostrava, 1966.)

Hodně zdraví, štěstí a spokojenosti
v roce 2015
přeje svým zákazníkům
firma

REELZA, Jan Bršřák, Bartákova 10, Rýmařov, tel./ fax: 554 211 493, mobil: 608 883 253

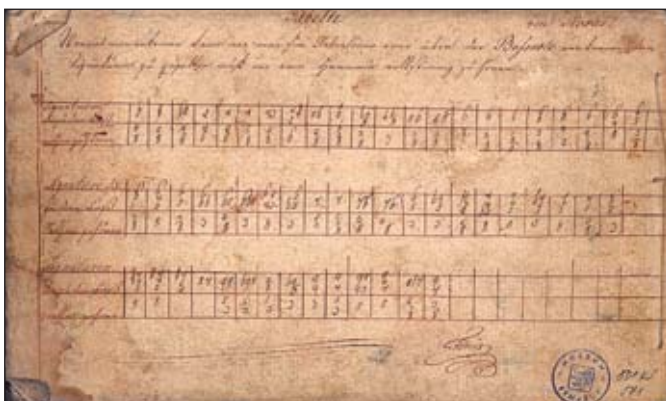
Lidová slovesnost – písně, rčení, pořekadla

Velké bohatství projevů lidové kultury tkví v její slovesnosti. Ta se tradovala především ústně, doprovázela nejrůznější sváteční i všední okamžiky života a uchovávala nejen moudrost předků, ale i typické prvky místního nářečí. Lidová slovesnost se vždy pokládala za autentický projev národní kultury, a proto se zájem o její sběr a výzkum zintenzivnil zvláště v dobách rostoucího národního uvědomění. I německá lidová slovesnost Rýmařovska měla své sběratele – folkloristy. V první polovině 20. století se sběru lidových písní, říkadel a pověstí na Rýmařovsku zabývali mezi jinými učitelé místního gymnázia Ernst Jungwirth a Franz Stowitschek. Ukázky lidové poezie, kterou sbírali v okolních vesnicích, otiskovali od roku 1922 v rubrice *Volkstied* vlastivědného periodika *Römerstadter Ländchen*, další vycházely ve folkloristickém *Sudetendeutsche Zeitschrift für Volkskunde*. Úctyhodný soubor 360 severomoravských lidových písní, sbírku místních pohádek, pověstí a dětských říkadel věnoval Ernst Jungwirth folklornímu archivu v Praze. Není bez zajímavosti, že jako pedagog nastudoval se studenty i několik her inspirovaných lidovými zvyky. Příklady místní lidové slovesnosti uvádí také Franz Tutsch. Některé jsme citovali už v kapitole o lidových zvycích, zde nabízíme ještě několik ukázek, část je v místním nářečí. V době, kdy končila zima a přišel čas Velikonoc a kvetoucího máje, zpívala děvčata tuto píseň:

*Klane Feschlen, klane Feschlen
Schwimme off an Teichle,
Rote Reslen, rote Reslen
Woaxn off an Schtreichle,
Gäbe Näkn, gäbe Näkn
Woaxn off an Schtengl,
De Frau es schön,
Da Herr es schön,
Des Kind es wie a Engl.*

Malé rybky, malé rybky
plavou si v rybníčku,
červené růžičky, červené růžičky
rostou na keřičku,
žluté karafiáty, žluté karafiáty
rostou na stonku,
paní je krásná,
pán je krásný,
dítě jako anděl.

K domácím lidovým popěvkům patřily ty, které zpívaly maminky nejmenším dětem, aby je zabavily. Třeba písnička o tolaru, za který se dá ve městě koupit kráva i s teletem, nebo hra pro pět prstů ruky, která je obdobou české *Vařila myšička kašičku*:

Alois Rother (*Stará Ves*), studoval hudbu ve Vídni (1833), autor písni, instrumentálních skladeb (*duchovní hudba*)

Basso, 19. století

*Do hoste an Toala,
Geh ei de Schtoad,
Kaf da a Kuh
Un a Kalbla dazu!
Kalbla hot a Schwanzle,
Tilili Lanzle.*

*Doas es da Damme,
Da schettl de Pflamme,
Da klaubt se auf,
Da trät se nei
Un da klane Putzel
Moacht se oalle hammei!*

K oblíbeným dětským hrám patřila rozpočítadla a zpěv ke kolovým tancům, kterými se děti bavily venku na louce (srov. české *Kolo, kolo mlýnský*). Vzhledem k tomu, že jsou podobně jako předchozí ukázky především rytmickými popěvkami se slovními hříčkami, jejich obsah nepřekládáme:

Kolové tance: *Ringl, Ringl, Reihe,
Kinder sind wir dreie,
Tanzen um den Hollerbusch,
Moachen oalle husch, husch, husch!*

Dětská říkadla a lidová píseň *Zahradnice*, *Römerstadter Ländchen* 1923

Spokojené, láskou a porozuměním
naplněné vánoční svátky,
mnoho zdraví, štěstí a úspěchů
v novém roce
přeje sklenářství Novák

Sklenářství Novák - Zdeňka Zbořilová
 Horní 1, Rýmařov
 tel.: 554 212 579; 607 112 009

Rozpočítadla:

Eins, zwei, drei,

Rische, rasche, rei,

Rische, rasche, Plaudertasche,

Eins, zwei, drei.

Eins, zwei, drei, vier,

Steh a Mannle hinder da Tür,

Schleht de Drummel hint'n naus,

Pinke, panke, du mußst aus!

Poněkud drsnější rozpočítadlo se tradovalo mezi „neotesanou“ mládeží:

Eins, zwei, drei,

In der Dechantei

Stand ein Teller auf dem Tisch,

Kam die Katz und fraß den Fisch,

Kam der Schneider mit der Scher,

Stach die Katz ins Arschloch sehr.

Raz, dva, tři,

na děkanství

stál na stole talíř,

přišla kočka a sežrala rybu,

přišel krejčí s nůžkami,

píchl kočku pořádně do zadku.

Součástí lidové slovesnosti jsou též rčení, přísloví a pranostiky. Na lenost třeba odkazuje zdejší rčení *Se es kroank wie a Huhn: Gutt frassn und nischt tun* (Je nemocná jako slepice: dobře se nažrat a nic nedělat). O chudém děvčeti, které našlo bohatého ženicha se zase říkalo, že k němu přišla jako slepá slípka k hrachu.

Wer Freitag lacht und Samstag singt, der weint am Sonntag ganz bestimmt.

Kdo se v pátek směje a v sobotu zpívá, ten určitě v neděli zapláče.

Guter Wein verdirbt den Beutel, schlechter Wein verdirbt den Magen.
Dobré víno škodí měšci, špatné víno žaludku.

Wenn die Weiber waschen un backen, sitzt ihnen der Teufel im Nacken.

Když ženské perou a pečou, sedí jim za krkem čert.

Viele Hände machen a baldes Ende.

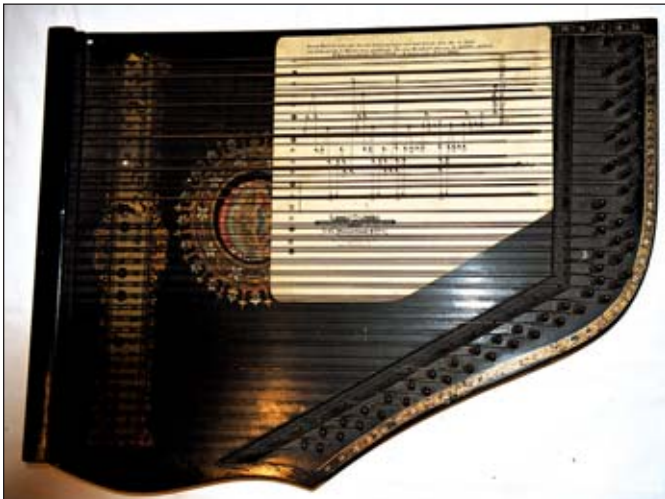
Mnoho rukou – brzký konec.

Besser a Glatz als gar keine Haar.

Lepší pleš než vůbec žádné vlasy.

Was erspart der Mund, das frißt die Katz und der Hund.

Co ušetří ústa, to sežere kočka a pes.

Rozšířeným doprovodným nástrojem ke zpěvu byla v Sudotech citera, zde s tabulaturou

Tabulatura, zadní strana

Fota: Vl. Stanzel

Einmal alls gefressen, das andremal leer gesessen.

Jednou vše sežrat, podruhé sedět naprázdno.

Sieht man den Ackersmann im Zug, die Bachstelz im Flug, den Frosch am Treigen, lebt man das ganze Jahr in Freuden.

Vidět na jaře sedláka v tahu, konipase v letu a žábu na suchu přináší radost na celý rok.

Obyvatelé Rýmařovska byli pověřiví, a proto se snažili si různými způsoby pojistit životní štěstí, stejně jako požehnání domu a hospodářství. Někteří toto přání a zároveň vyjádření hrdosti nad svým majetkem vepsali přímo do štítu domu. Franz Tutsch cituje učitele Bernarda a profesora Stowitscheka, kteří několik takových nápisů zaznamenali. V prvním, vepsaném do štítu stodoly selského domu z poloviny 18. století, se Franciscus Johannis Hofmann svěřuje do rukou Božích, jimž důvěruje, že jej ochrání před neštěstím, bídou a žalem, ve druhém děd polního maršála Josefa Schöna z Tvrdkova Andreas Schön (1729-1800) k podobnému vyjádření důvěry v Boha připojuje argument pro případné kritiky, když píše, že tento dům vystavěl podle svého vkusu a ostatní ať si postaví vlastní za své peníze.

Auff Meinen Lieben Gott

Trau ich Zu Angst undt Noth,

Er Kann Mich Allzeit Retten,

Aus Triebsal, Angst Undt Nöthen.

Mein Unglück Kann Er Wenden,

Steth Alls In Seinen Händen.

Auf Gottes Hilff und Unser

Lieben Frauen setz ich all mein

Vertrauen; mein Tadler geh

Nur fort, ich hab gebaut nach

meiner

Oarth, hab gebaut, wie mirs

gefällt, ein

Andrer baue vor sein Geld.

Bauherr Franciscus

Johannis Hofmann

– Andreas Schön

ZN

(Tutsch, F. Römerstadt und das Römerstadter Ländchen. Wolftrathausen: Verlag Adolf Gödel, 1964; Römerstadter Ländchen, 1922-1931.)

*** Hotel
Praděd

*Všem našim hostům a strážníkům
děkujeme za přízeň v roce 2014
a do nového roku přejeme
hodně zdraví a úspěchů*

www.hotelpraded.jeseniky.com

Tajemný svět jesenických pověstí

Důstojné Jeseníky, bílé, zelené a modravé, tu klidné jako beránek, jindy bouřlivé, dunící hromy a zářící blesky či děsící tragickými oběťmi lavin či mrazů, zabydli, až kam paměť sahá, změt podivných tvorů a věcí. Některých se lépe vyvarovat, avšak podivné bytosti nejsou jen zlé, některé jsou dokonce roztomilé a přítulné, jiné pomáhají a neškodí, je to tak zhruba půl na půl. Jedno však mají na rozdíl od člověka a lidských soudů společné – ani ty nejhorší neublíží natrvalo čistým a spravedlivým. Jejich rodiči jsou neuvěřitelně košatá lidská bájivost, fantazie a originalita. Příběhy lidových vypravěčů zdejších pověstí, ság, jak se tu říkávalo, i neobyčejná zjevení svědčí o zdejších horalech víc než kroniky a historické tlustospisy. Opravdu však dokážeme vysvětlit cokoli, nebo jako by se některé naše zážitky odehrály mimo náš svět?

Praděd a skřítki

Nad nekonečnou družinou divoženek, víl, skřetů, čarodějnic či bezhlavých myslivců, duchů a mozaikou strašidel panuje sám mocný **Praděd**, důstojný stařec s bílým plnovousem a dvojče Krakonošovo. Přes rozličné podoby z etiket známého likéru či rychlé množení dřevěných panáků nosí pán zlatonosných hor oděv kovkopa. Zahalen ve starobylé hornické kytli (kazajce) skrývá svou hlavu kápí, nosí přiléhavé kalhoty a na nohou středověké škorně. V jedné ruce drží rozsvícenou lucernu a druhá hrozí pořádnou sukovicí. Tvrdý vládce přísně trestá nepravosti i útoky na svou horskou říši. Když se hloubila přehrada Dlouhé stráně, nebyl nejspíš doma. Dobro dokáže velkoryse odměnit, ale dar je zkouškou. Běda když někdo zpychne a zklame, čeká jej trest a odměna je ta tam. Na nejvyšším vrcholku Jeseníků občas pořádá oslnivé průvody skřítků, lesních strašidel, kořenářek i víl z horských pramenů. V jeho čele se veze sám tu strašlivý, tu ušlechtilý pán hor ve zlatém kočáře taženém draky, kteří mluví místním nářečím. Podobně jako bratr i on pěstuje ve své zahrádce účinné léčivky. Zvláště se u nás rozšířili skřítki a jiná drobná havěť. Zlomyslné **důlní skřítky** (permoníky) poznáte podle mlhových kapucí nebo čepic, jež jim dovolují stát se neviditelnými. Hlídnají poklady v nitru hor, třeba Grubenhöld (Jeskynní krasavec), Schlegelmann (Paličák), Pickward (Zlobivec), Eisenheiss (Žhavé železo) i Oppa (Opava). Usadili se těž v lomech u Břidličné, kde oblažovali lamače protivnými naschvály. Schovávali jim nářadí, podráželi nohy, házeli na ně podle míry vzteku menší či větší kusy břidlice a provokovali je nadávkami. Kameníci dlouho prosili Praděda, ať s nimi něco udělá, ale neslyšel,

měl uši zrovna ucpané mechem. Nakonec donutil permoníky, aby si obrátili čepičky naruby, a změnil je tak v hodné **mechové skřítky**. Dodnes stačí zajít o půlnoci k jezírku se svým žalem a obrátit si čepici naruby a bdělí mecháčkové pohlí a zapudí všechna vaše trápení. **Horští mužičci** a hlavně jeden jménem Loden zas mění v hromádku žlutých kamínků všechny bezbožníky, ty, co nemají rádi pohádky, a drzé posměváčky. **Vodní skřítki** zase vyrábějí v hlubinách Jeseníků kyselku a vydechují tisícileté medicínské recepty, stačí jen čichat u správného pramene. Skřítki **jedovněci** umí číst z lidských stop osudy lidí a jejich přítomnost se dá zjistit, zaslechnete-li někde v trávě krátké zasmání, zaskřípání starého stromu, šustot ve spadném listu. **Trpasličí duboví** se vyskytují vždy po dvanácti a nosí na hlavách kalíšky ze žaludů. Mužičci **šediváčci** žijí na Březovém vrchu a nosí šedivé kabátky. Dívají se do budoucnosti přes začazené sklíčko, znají veškerá její tajemství. Když potkají člověka, vykřiknou a zakryjí si oči, když je jeho budoucnost špatná, pakliže však zatleskají a zálibně si pocestného obcházejí, má člověk vyhráno. Ovšem **albové**, ti jsou opravdu zlí, vytrvale a spolehlivě všem lidem zlomyslně škodí. **Lesní skřítki** vlévají do studánek léčivou sílu, jsou však dost nemotorní, pokud spadnou do jámy, nemohou ven, je třeba jim pomoci. Nejenže za odměnu ochotně připraví speciální studánku na vaše neduhy, ale jako bonus vám doma připraví ošatku plnou zlatých dukátů. Je proto třeba chodit v lese tiše a opatrně, abyste nepřeslechli litostivý křik skřítky v nesnázi. **Ozbrojení mužičci** se honosí stříbrným mečkem a jeho odražený paprsek mění větvičky ve zlaté, a když si je přiložíte k čelu, odplaví se všechna trápení a strachy. Šťastlivec se začne smát a je mu navždy dobře. Samotářský **Kameňáček** (Steinchen) se holedbá krásným plnovousem a na hlavě nosí placatý kámen, pod nímž schovává blesk. Dávejte však pozor, abyste mu rázovitou čepičku neshodili, jinak vyšlehne rudý blesk a sežehne vás na hromádku popele. Občas si obnošený kámen vymění za nový. Odhozený placáček se pozná podle důlku, který vytlačila tvrdá kameňáčková hlava. Pracovití **skřítkové s rezavými čepičkami** a kovovými rolničkami, které je dělají neviditelnými, máchají propocené pokrývky hlavy v těšetické kyselce, která pak načas ztrácí chuť. V době máchání sice není radno vyrušovat, ale pokud jim položíte na svah u kyselky krajíc chleba, lze s nimi dobře vyjít, perou pak rychleji. Kdo se pramene napije v pravý čas, stane se moudrým, škoda že o tom mnozí nevědí.

Berggeist - skřítek na pohlednici odesl. 1928

Luboš Dřevo s kolektivem zaměstnanců hotelu EXCELENT děkuje hostům za přízeň, kterou nám projeví v roce 2014.

Tímto vás také zveme na oslavu Nového roku s živou hudbou a ohňostrojem.

Vzteklé **ohnivé mužičky** neradno provokovat, když se rozzlobí, spálí vám stoh, chalupu či Alfrédku, ale klidně i vlasy s kníry. **Hospodářičkové**, potomci římských penatů, se usadili přímo u vás doma, občas je najdete převlečené za myšky. Ochotně doma pomáhají, ale musíte si je předcházet, rádi víno a mouku, jinak dovedou zvláště na Krnovsku pořádně škodit. **Trolové** jsou zlí a velice oškliví severští skřítki a objevují se vzácně, patrně migrují k jihu vlivem klimatických změn. Místy narazíte též na **Zwergloch**, jámu či hnízdo cverglů – mrňousů. Ve skřítkách skrývá se rodí a vychovávají děti a jejich mrňavé maminky občas poprosí pocestné o kousek chleba. Pakliže narazí na dobráka, co pomůže, štědře se odmění, lakomcům se však velmi promyšleně pomstí.

Duchů a strašidel je tolik, že je možno vybrat jen nejméně zajímavější z nich. Někteří se objevují z neznámých důvodů, jiní jsou zakletí škodlivci, ale též vcelku nevinní, co zemřeli bez posledního pomazání, nešťastní, opuštění, oběti darebáků, zvláště hamižní obchodníci či zlí šlechtici. Pod malým Rabštejnem sídlí **vodní duch**, a pokud se odrazí vaše tvář v řídce Bystřici, umožní vám uslyšet hlas skály. Na hradě Hluboký zas sedávají v hadrech kolem sálajícího ohniště přízraky **loupežníků** s blyskavými noži a prázdnými očnými důlky. Počítají žhavé uhlíky. Pohled je tak hrozný, že ne jeden hned omdlí. **Kněží** v černém rubáši se objevují v místech zaniklých kostelů a dávají příchozím rady, čeho se vyvarovat a co neopouštět. Jiné přízraky chodí s **černými psy**. **Marie Lies**, upálená za spolky s ďáblem, bloudí v lese hned u Berouna. Našlo se v ní ještě kousek srdce, a tak se nyní zjevuje u jednoho kamene, kde plní lidem všechna přání. U **Tří lip** na Sovinecku se pohřbívali vrazi, zloději a čarodějnice, místo je pochopitelně rejdištěm krajně protivných duchů a strašidel. Vyžívají se v děsivém šklebení a nechutně ječí. Potěší zde však i krásná dívka, co rozdává pocestným zlaté větvičky, a čeho se jimi dotknou, změní se na zlato a bohatství. Bohužel nikomu nepřinesou štěstí, neboť hrabivost je nakonec dovede až na šibenici. **Polední přízrak** se objevuje na Obecním kopci u Veveří. Divná žena se tu šourá s nůši šišek k lesu s hrozivým mumláním. Oslovíte-li ji, vyhodí šišku, a když ji zved-

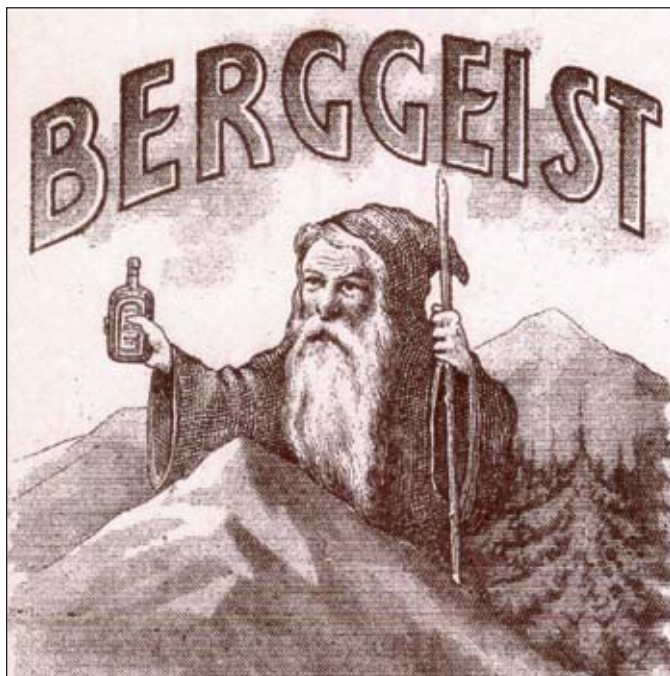

Bergeist na pohlednici ze Skřítka, 1924

nete, změní se ve zlatý dukát. **Strašidla** též vrzala, skřípala, kvílela a jinak děsila lidi v pobožené veverské chatrči. Odvážný chasník ji začal bourat, a když se přiblížil s hořící pochodní, začalo se blyskat a z nebe přely ohromné balvany, zničily stavení a zranily mnoho lidí. Všechno zlé je ale k něčemu dobré. V prokletém domě se ozval hrůzný chechot a po bouři byla chalupa pryč. **Zlý pláteník**, pomstychtivý závistivec, se trmácí mezi lomem a Horním Žlebem. Hrozný ledový přízrak mlčí, až mrazí. Lidem předává všechny své zlé vlastnosti. Ovšem můžete narazit i na jiné strašlivé přeludy, **bloudící duše** různých darebáků, hazardních hráčů, vrahů, loupežníků, tyranů a křivopřísežníků cenící ostrá zubiska, jindy bezzubé, k tomu rádi děsivě řvou a hřmotí. Duše **Kryštofa z Huzové**, kterého neprávem popravili na Šibeničním vrchu u Arnoltic, se změnila v krákajícího havrana. Bohužel chybí návod, jak ho vysvobodit, a tak justiční omyl trvá. Ze starého michalského hřbitova v Rýmařově vychází zástup mrtvých **nekřtěňátek** k Podolskému potoku a duše obětí moru zas vodí **čaroděj Kunze** na Kamenec u Lomnice. Strašidelná **baba přadlena** obchází Krnovem a sebere každé dítě, které neupředlo dost příze, ale na rozdíl od polednice s hnáty křivými je začas lenivé vrací. U Tylova také straší lovkyně **Johanna von Pteilor**, nemá klid, protože byla zákeřně zavražděna otráveným šípem. Kdo ví, jak ji vysvobodit?

Strašidelní **myslivci** špatně střelí a snadno se minou, bodejť, když jsou bezhlaví. Narazíte na ně nejčastěji na šoulačce kolem Ondřejova. **Divocí lovci** jsou duše pytláků, co zastřelili myslivce nebo se jej zbavili tak, že jej svázaného a s roubíkem v ústech pověsili namazaného medem hlavou dolů k mraveništi. O zbytek se postarali pracovití mravenci. Ani se neptejte, jak potom jejich duše přicházející z říše stínů vypadaly, hrůza.

Nejednoho člověka mohou pořádně vystrašit **mědění jezdci** na koních s plameny šlehajícími z nozder. Zlí ale nejsou, každému, kdo přemůže strach a horko sálající z koně, poví ochotně svůj příběh a že touží po spasení. Z prokletí je vysvobodíte, zvoláte-li „apage caligo“ (odstup, mlho) a vytesáte tvář jezdce do kamene. Jezdec pak najde klid na Měděném vrchu za velkého hřmotu. Může vás polekat také **bezhlavý jezdec** i urozený **rytíř**, svou stárou hlavu si oba vozí v podpaží. Jezdí tryskem a hroznou podívanou násobí zář blesků za strašlivého vytí větru. **Bílí jezdci** straší též, ale nikoho neohrožují, působí však velké leknutí překvapeným houbařům. V lese se pro své potěšení též prohánějí diví muži. S četnými **hejkaly** ale není žádná legrace, a pokud na ně zahalekáte, v tu ránu vám sedí na zádech a buší do vás hlava nehlava, že málem vypustíte duši. Jejich příbuzní **rýbr-coulové** se chovají podobně a také s nimi není žádná řeč. Zato **ohni-**

Bergeist, skřítek na etiketě likéru

www.BPdesign.cz

BPdesign

reklama & propagace

since 1993

22

let zkušeností

Berggeist na pohlednici ze Skřítku, 1903

vý muž rád pomůže, když mu ovšem dvakrát poděkujete slovy *Zaplat' Pán Bůh stotisíckrát*. Ve Valšovském dole a ještě častěji u Mutkova můžete narazit na **černého muže**, ale nedotýkejte se šosu jeho raglánu, nebo skončíte mezi bytostmi, co se potácí mezi stínem a světlem. Pokud se tak už stalo, nevěšte hlavu a pomodlete se k slunci, aby vyslalo paprsek, jímž vás vytáhne zpět mezi smrtelníky. Na Strálku volají v jeskyni zavření **rusovlasí muži** „zabit ho, zastřelit“, ale nebojte se, myslí tím čaroděje, co je uvěznili.

Své si užívají i strašidla něžného pohlaví. V rozvalinách hradu u Huzové se zjevuje vysoko nad Huntavou v sedmém úplňku v roce **černá paní**, půvabná mladá žena, a jejím stříbrným závojem proráží svit překrásných pomměnkových očí. Nerada a zachmuřeně odpoví beze slov na nevyslovenou otázku, kolik let vám ještě zbývá v tomto slzavém údolí. Její nezaměstnaná setra chodívá po cimbuří Sovince, a kdysi hlásívala skon pánů z Huzové, ale už jí vymřeli. **Bílé paní** hlásí neštěstí, Helenka se činí na Fürstenwalde a Ofka na Novém hradě. V Ryžovišti zas ruší spánek v domech na rynku tiché vzlykání bohaté **paní**, která nenašla po smrti klid, aniž kdo ví proč. **Princezny** jsou u nás obvykle zakleté, ve Vrbně do hořícího věchtu, ve Václavově podle náтуры v bílého zajíčka či trojhlavé saně. Dají se zachránit tak, že jejich trýznitelům drakům vyjmete z tlam žhavý klíček. Rozhodně lze doporučit, odměnou je půlka království. **Ženy ohnivé** probleskují v bouřlivých nocích mezi stromy a je slyšet jejich roztoužené volání. Zvou pocestné do svých horkých náručí, ale pozor, kdo se jich jen dotkne, vzplane k nim takovou láskou, že na místě shoří. **Ohnivá dáma** sedává ráda u cest v černém a na hrudi jí žhne ohnivý rubín. Pokud se zvědavec zeptá, odkud má tak nádherný kámen, dáma se nepatříčně zachechtá a přiblíží přívěsek k očím tazatele. Ten ucítí hroznou bolest, kolem se setmí a už nikdy nevyjasní. Ošklivé a nepořádné **divoženy** čhají v lesích a rády tancují, pokud jim padne do rukou o filipojakubské noci nějaký hlupák, utancují jej k smrti. Kdysi byly vílami, ale zhřešily s člověkem. Staré bezzubé babice v šedých cárech pečou na Venušinyh mísách vdolky pro pocestné, kdoví proč? Jiní je rozdávají též, v Praze.

Také víly se kolem nás vyskytují v mnoha proměnách. **Skalní víly** či Venušiny žínky na Krauhující skále plní každé přání napsané na březové kůře a vložené do mechu. S chutí napravují líné muže, zlé děti a záletné manželky. Na Strálku bydlí **průsvitná dívka**, prochází se mezi stromy, v bílých obláčcích se ztrácí její překrásná tvář a voní fialkami, aniž pohne ústy, vypráví zdlouha o neznámých krajích i světech a věčném prokletí těch, kdo nepoznali smysl svého života, a posléze se opět rozplyne. Nejlépe je hledat ji při západu slunce. **Lesní víly** vhadují do Jelení studánky světlo měsíce, kam jej chodí pít ta-

jemný černý jelen až ze Slunečné. Tomu, kdo pohládí kámen nad studánkou, rády splní každé přání. Velmi pěkné **lesní žínky** žijí kousek od Tylova na Venušíně skále, ale pozor na ně, jsou schopné lidi očarovat tak, že přijdou o rozum. **Větrné víly** z Výchledů u Sovince bydlí v dutinách stromů, kde spí, ale lidský hovor je snadno vzbudí, ergo raději moc nemluvit. Jsou sice velice hezké a lákají kolemjdoucí, jakmile však lidé podlehnou, vtáhnou je do větrného víru, který jejich tělo úplně rozfouká. Dá se tomu snadno zabránit, když třikrát zadupete. Při větrných nocích a dnech rádčí i v Rýmařově a z neznámého důvodu kradou lidem čepice. **Vodní víly**, dcery vodníka a vodnice nebo ze smíšeného manželství vodníka a vesnické dívky, rády mění zamilované rytíře v kámen. **Víly** mají hnízdo v jeskyni na vrchu Tvarožná u Sovince. Patří jim i Pustý zámek nad soutokem Huntavy a Tvrdkovského potoka, kde pořádají taneční reje.

Problémy však dělají i jiní podivní tvoři. **Vlíčí lidé** unášejí mladé dívky v noci za úplňku a vězní je v lesních chýších. Děvčata jim utíkají, když jejich tyraní usnou nebo je spláchnou deště. Podobní jsou i **nasemani (nosatci)**, kteří vyčmouchají svým ohromným nosem pocestné pod Strážným vrchem u Ryžoviště a lapnou je do pavučinových sítí, kde vězní zapomenou, kam a proč šli. Když se ubožáci protrhají sítí, trvá jim až dva dny, než si na vše vzpomenu, chudáci opilci, a ještě se jim nadává. **Měsíční lidé** sestoupili na Vysokou Rudnou z měsíce, aby lidi obdařili radami, kdo se dotkne jejich kamene, rozpomene se na své sny. Nebezpečný je **muž s pichlavýma očima** (bazilišek), mění lidi v kámen a zabíjí je svým dechem. Jedinou obranou je vztyčená pěst ve tvaru figy (slovenská figa borová?). Když se prostrčí palec mezi ukazovák a prostředník, tak už od středověku nezíská žádný duch moc nad majitelem ruky, navíc tak můžete svého protivníka pěkně urazit. Aby jich nebylo málo, bloudí po lesích i pastvinách též **zářící muži i ženy, zelení mužiči** (části na Ukrajině), **lebký a kostlivci**. U Karlova straší **švédský generál** a jeho vojáci kolem Velké Štáhle, kde je obyvatelé upálili velkou smolnou koulí.

Místní chytře zasadili keř na jejich hrob, takže z něj nemohou vylézat. Dobrým lidem zde pomáhají **andělé** v bílých řízách, někdy v podobě obláčku, z něj vystrukují ruku, jsou cítit po fialkách a oči jim září tykysem, ovšem co spraví oni, pokazí zas **čerti. Mrtvý muž** v Hornoměstské zatáčce řídí ze své štolý počasí a **bílý s černým obrem** na Hříbovci či Ostrohu nad Starou Vsí mění den v noc a opačně. Na mlžném kopci u Budišova žijí *Lesní víla*

Lesní víla

KOM

Přejeme příjemné prožití vánočních svátků a šťastný Nový rok, mnoho zdraví, štěstí a úspěchů v roce 2015.

KOVOŠROT - MORAVIA CZ a.s.

www.kovosrot-moravia.cz

pro změnu **obří neviditelní**, co zachránili zdejší před jednookými válečníky, **obří lidožrouti** zas hrozí v ruině hradu Edelštajn.

Zvláštní kategorii tvoří **hastmani**, hříšní andělé, co se omylem netrefili do pekel, ale spadli do rybníčků a potoků. V bezedné tylovské tůni bydlel vodník, bloud, který měl rád lidi, nikoho netopil, ale oni se ho báli. V rákosí tak ronil opuštěné velké slzy, až se nad ním Bůh slitoval a seslal pro něj paprsek, kterým jej vytáhl na nejjasnější hvězdu, kde žije dosud. Zoufalý **Traurig** se zas marně zamiloval do mlynářovy dcery. Zklamán roztrhal šňůru korálků, kterou pro ni navlékl. Kdo aspoň jediný najde, získá svou ztracenou lásku. Bručoun **Brumer** ze soutoku Oslavy a Huntavy chtěl být horníkem. Teprve když na radu kořenářky vzal jednomu šaty a převlékl se, dosáhl svého cíle, leč z vlasů mu kapalo dál a bál se kříže. Vrátil se tedy ke svému původnímu povolání a dodnes si brblá pod starou vrbou. V proudu i stojaté vodě žijí též vodnické tetičky, ženy i zelená usmrkaná dítko (nikoli irská), ba i chlupaté ryby, vodníci v říční kamufláži.

Ovšem i zoologie si u nás přijde na své, obrovský **drak** se usadil v údolí Tepličky, lidem škodí listiví **žmokové**, co se rodí z vajec černých slepic pod paží, **zlatý kanec** žije u Moravského Berouna, Albrecht ze Šternberka by mohl vyprávět. **Jelena se zlatými parohy** střídají bezhlaví, černí, bílí či ohniví **psi** a černé **kočky** doprovázejí magii. U Dubové hory u Chabíčova se vždy po 300 letech vynoří z tůně ohromná **obluda** a vyplazí se až na vrcholek, aby se nadechla čerstvého vzduchu, ale tím roztočí okolní vzduch, až šindele létají ze střeš.

Na **strašidelných chodnících** se dá strachy zešedivět, na **bludných stezkách** zabloudit. **Modrá světýlka** doprovázejí krále skřítků a **kruh s červenými paprsky** věští války. **Ohnivá koule** se měnívá

v kostnatého muže, jenž se ptá dutým hlasem, který den je nejdůležitější. Pokud nechcete být škrceni, odpovězte „každý“. **Bludičky** lákají poutníky do bažiny na cestě z Růžové do Nové Vsi, ba nejedne už v močále zmizel. Do arzenálu podivností patří též **bludné** a **oltářní kameny**. **Kámen mudrců** skrývá závoj vodní tříště pod rešovskými vodopády. Pod Zeleným kopcem dokonce leží celé **podzemní království** a na Rejvízu město **Hunohrad**. **Čarodějné díry** pohlcují lidi ve Valšovském dole, leckde včetně Strálku se skrývají **poklady** a na Šibeničním vrchu v Rýmařově slyšet rány, jak se stlouká **šibenice**, duní katovy kroky a ozývá se praskání lidských kostí, ba kromě **poháru** se záhadným obsahem se nevyhnete ani **beče s ohnivými očima**, obrazotvornosti se meze nekladou, a to jsme se záměrně vyhnuli oblíbenému tématu čarodějnic, dáblů, čarodějnů a jiných potvor.

Víra v nadpřirozené bytosti a věci od nejrůznějších dobrých duchů, zlých démonů až po nejčernější dáblů a strašlivé obludy, ale i stromy, kameny, studánky, různé přírodní útvary či kosmická tělesa je stejně stará jako lidské myšlení a víra. Člověk se vždy pral s nelehkým životem, a když už vlastní síly nestačily, osídil své okolí fiktivními jevy, od nichž mohl čekat pomoc nebo aspoň vysvětlení nevysvětlitelného. Mějme tedy dále rádi divuplná vyprávění z druhého břehu a zpřijemňujeme si jimi život. Ale vážně, pozor na skřítko Lodena!

Mgr. Jiří Karel

(Karel, J.: *Dějiny Břidličné*, v tisku; Šindlářová, I. – Brinda, R.: *Průvodce po tajemných místech nízkého Jeseníku*, Olomouc 2001, *Táz: Soví král*, Olomouc; Klimentová, P.: *Staré pověsti Rýmařovska*, Rýmařov 2010; *Römerstadter Ländchen*, ročníky 1926-1938 ad.)

Strava na Rýmařovsku a místní recepty

Rýmařovsko kvůli své nadmořské výšce a drsnému klimatu nikdy nepatřilo mezi zvláště úrodné oblasti. Půda byla kamenitá a málo výnosná, tudíž i strava horalů byla poměrně chudá. Franz Tutsch popisuje jídelníček místních „neduživých“ tkalců, kteří před příchodem průmyslu žili v krajně chudých poměrech. Hlavními a mnohdy jedinými potravinami na jejich jídelníčku byly brambory a chléb, maso prý viděl tkadlec na talíři jen o největších svátcích. O něco bohatší jídelníček měli lidé vlastníci hospodářství.

Robert Springer ve své městské kronice z roku 1860 píše: „Kromě chleba, mléka, sýra, másla, tvarohu jsou obvyklými potravinami brambory, zelí a trochu masa. Kaše vařená z hrachu a krup, zvaná Rüttscher, dále kaše z krupice, mouky a mléka (Pape) nebo v mléku pečené jáhly se špekem patří k nejčastějším pokrmům chudých a střední třídy. Maso přichází na stůl zřídka. O nedělích se jako hlavní polední pokrm jedly pečené Kleßla (buchty; Klößle, Kloß = knedlík, pozn. red.). O Vánocích se porazilo prase a slavila se zabíjačka.“ Dobrotami ze zabíjačky se pak obdarovávali všichni příbuzní, sousedi a známí, kteří při vlastní zabíjačce štedrost opláceli, a tak se lidé vzájemně zásobovali na zimu.

Na skromnou předválečnou a válečnou stravu vzpomínají i místní pamětníci. Například na Vánoce se jedla obyčejná česneková polévka a bramborová kaše. Česnečka byla také obvyklým sobotním obědem obyvatel města, kteří se v poledne vraceli z práce. Skutečně svátečním

jídlem byl telecí hřbet s ledvinkou a na Velikonocce se dle tradice jedlo maso mládat, zvláště kůzlečí.

Velmi oblíbeným místním pokrmem, který se ještě vaří v některých rodinách, byla švestková omáčka s uzeným masem a houskovým knedlíkem. Obdobou byla tradiční švestková polévka. Nabízíme oba recepty a vzhledem k blížícím se svátkům připojujeme ještě několik návodů na vánoční cukroví. Neliší se příliš od toho, které se na svátečním stole objevuje i dnes. I před válkou se na Rýmařovsku o Vánocích pekla vánočka, linecké, vanilkové rohlíčky a zázvorové pečivo.

Následující recepty pocházejí z ručně psané kuchařky, která byla nalezena při bourání Zuppingerovy špulkárně v Janovicích. Recepty vybrala a přeložila Petra Malá z rýmařovského muzea. Nechybí ani vánoční punč a na závěr vaječný koňak dle receptu z prvorepublikového německého vydání „sladké“ kuchařky M. Janků-Sandtnerové *Süsse Speisen und Eingesottenes*, který laskavě zapůjčila Olga Dočkálková.

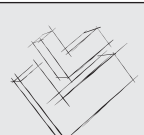
Polévka ze švestek (dle receptu Romana Ichy)

300 g sušených švestek, 40 g hladké mouky, 20 g másla, 2,5 dl mléka, litr vody, 60 g cukru, na špičku nože sůl, celá skořice, dva hřebíčky
20 g mouky opražíme na sucho a z másla připravíme světlou jíšku. Trochu osolíme, přidáme skořici a hřebíček a povaříme. Dobře omyté

**Příjemné prožití svátků vánočních a do nového roku 2015
přejeme všem štěstí, zdraví, spokojenost,
mnoho osobních i pracovních úspěchů.**

LAMONT
Léta radosti . Kuchyně Lamont.

výhradní dodavatel kuchyní pro
RD RÝMAŘOV

**Srdečný dík patří našim zaměstnancům,
obchodním partnerům, především:**

švestky podlijeme vodou a uvaříme do měkka. Zamícháme je do polévky. Zbytek mouky rozmícháme v mléku a vlijeme do polévky. Svaříme a osladíme cukrem. Polévka se jedla teplá i studená.

Švestková omáčka (dle receptu manželů Heinischových)

200 g sušených švestek nebo 150 g švestkových povidel, 40 g tuku, 30 g hladké mouky, 30 g cukru, sůl, špetka skořice, lžice rumu, 3/4 litru vody

Z tuku a mouky připravíme světlou jíšku a uvařené švestky do ní prolisujeme. Dáváme-li povidla, rozvaříme je přímo v rozředěné jíšce. Jíšku rozředíme podle potřeby vodou, mírně osolíme, přikořeníme, přisladíme a asi 20 minut dobře provaříme. Nakonec přidáme rum. Omáčka se podává k vařenému uzenému masu s knedlíkem nebo k vaječnému svítku.

Rumové kuličky (Rumkugeln)

14 dkg strouhaných lískových ořechů, 14 dkg cukru, sníh z jednoho bílku, 3 lžice rumu, citronová nebo pomerančová kůra

Dobře promícháme a vytvoříme kuličky (cca 44). Namáčíme do rozpuštěné čokolády a obalíme v nastrouhané čokoládě nebo strouhaných mandlích.

Čokoládové kuličky (Schokoladekugeln)

20 dkg moučkového cukru, 2 lžičky kakaa, 2 lžičky mléka, 4 vrchovaté lžice Mondaminu (něco jako Solamyl), 2 lžice rozpuštěného másla

Tvarujeme kuličky a obalujeme v krystalovém cukru.

Datlové pusinky (Dattelbuserln)

14 dkg na jemné nudličky nasekaných mandlí, 14 dkg na nudličky nasekaných datlí, 14 dkg cukru a sníh ze dvou bílků

Vše smícháme a natíráme na pocukrované oplatky, pomalu pečeme.

Kočí jazýčky (Katzenzungen)

Ušleháme tuhý sníh ze dvou bílků, 5 dkg cukru, 1/8 l ušlehané smetany a 7 – 8 dkg mouky. Vše promícháme. Na moukou vyspaný plech stříkáme asi 8 cm dlouhé tyčinky na obou koncích silnější. Mezi jednotlivými tyčinkami necháme větší rozestupy. Pečeme v mírně vyhřáté troubě dozlatova a teplé sundáváme z plechu.

Biskupský chlebíček (Bischofsbrot)

14 dkg cukru šleháme se třemi vejci ve vodní lázni do zahřátí, poté necháme zchladnout a šleháme, než se hmota napění. Přidáme 7 dkg lískových ořechů, mandle, 7 dkg rozinek, trochu čokolády, Trancini (něco jako kandované ovoce), vše smícháme a přimícháme 14 dkg mouky, pečeme.

Vánočka (Weinachtstriezel)

Do 3 kg mouky (1 kg hrubé a 2 kg hladké) vmícháme 12 dkg kvasnic, 50 – 60 dkg másla, 50 – 60 dkg cukru, 1/4 kg mandlí, 30 – 40 dkg rozinek, citronovou kůrou, 10 dkg citronátu (něco jako kandované ovoce), vanilkový cukr, asi 2 l mléka, 3 žloutky a 2 celá vejce.

Punč (Punsch)

80 dkg cukru, 8 pomerančů, 3 citrony, 1/2 l rumu, 2 l vína, 1 l silného čaje, 1/2 láhve jemného sladkého likéru, trochu vanilky, griotky atd.

Pomerančovou a citronovou kůru ostrouháme, šťávu poté smícháme s cukrem, víno s rumem a čajem zahřejeme a necháme zavřít, nakonec přidáme likér a skořici a dále již nevaříme.

Jiná varianta punče obsahuje 6 l čaje, oškrábanou kůru ze 6 pomerančů, šťávu ze 6 pomerančů a 2 citronů, 1/2 l červeného vína, 3/8 l rumu a cukr podle chuti (cca 1 kg).

Vaječný koňak (Eierkognak)

Přísady na 2 litrové lahve: 1/2 litru mléka, 50 dkg cukru, 10 vaječných žloutků, 1/2 litru alkoholu, 2 lžice koňaku na vypláchnutí sklenic, 1 vanilka

Ve sladké smetaně nebo mléku smícháme vaječné žloutky, vanilku a cukr, postavíme na sporák do vodní lázně a kvedláme, dokud nezhoustne. Poté mícháme do vychladnutí a přilijeme čistý alkohol. Plníme čisté, koňakem vypláchnuté lahve, zazátkujeme a uložíme.

ZN (Tutsch, F. Römerstadt und das Römerstadter Ländchen. Wolftratshausen: Verlag Adolf Gödel, 1964; Icha, R. Lidové zvyky na Rýmařovsku. RING, roč. I, č. 12/1990, s. 3; M. Janků-Sandtner. Süsse Speisen und Eingesottenes, Prag, nedat.)

Reklama na pudink z válečné kuchařky Die Gute Küche

Příjemné prožití vánočních svátků a do nového roku 2015 přejeme štěstí, zdraví, spokojenost a mnoho osobních i pracovních úspěchů.

Srdečný dík patří především našim zaměstnancům a obchodním partnerům.

Zahradní 1087/4, 795 01 Rýmařov, mobil: 777 346 104, 776 395 078

PIPA
KLEMPÍŘSTVÍ
RÝMAŘOV

www.klempirstvi-pipa.cz

**Herzlichen Glückwunsch
zum Neuen Jahr !**

Ein neues Jahr und frisches Leben
Ersteht vor unserm Angesicht,
Wir bitten um des Himmels Segen
Nach treu erfüllter Bürgerpflicht !

O Herr, erhör' der Menschen Flehen,
Beende du den langen Krieg,
Laß uns die Friedenssonne sehen,
In Deinen Händen liegt der Sieg !

O, laß die Krieger fröhlich ziehen
Zur Heimat dann, zu Weib u. Kind,
Laß unsre Felder fröhlich blühen,
Beschütze, die verlassen sind !

Ja, Frieden, Frieden nun auf Erden,
Das sei der Schornsteinfeger Gruß,
Es muß doch einmal Frühling werden
Nach hartem Kampf ein Friedensschluß!

Der ergebenste Kaminfeger.

Děkujeme všem zákazníkům
za projevenou přízeň v roce 2014
a přejeme příjemné prožití vánočních svátků,
hodně zdraví, pracovní i osobní úspěchy
a zachování důvěry v nadcházejícím roce 2015
zaměstnanci prodejny SAM

Rýmařov
Náměstí Míru 15

Vydavatel: Středisko volného času Rýmařov, Okružní 10, 795 01 Rýmařov, tel./fax: 554 254 370, <http://www.svcrymarov.cz> Redakce: Zdenka Přikrylová, Jiří Konečný. Adresa redakce: Okružní 10, 795 01 Rýmařov, tel.: 554 254 374, mobil: 732 102 489, e-mail: rymhor@seznam.cz Vyšlo dne: 5. 12. 2014. Příspěvky do řádného vydání Rýmařovského horizontu laskavě zasílejte nejpozději do 11. 12. 2014. Další pravidelné číslo vyjde 19. 12. 2014. Grafická úprava novin a inzerce: Tiskárna APRO Bruntál, Ruská 10, 792 01 Bruntál, tel./fax: 554 23 00 27, e-mail: apro@iol.cz. Vydávání povoleno Ministerstvem kultury ČR pod značkou MK ČR E 11017. Cena 20 Kč